

A Criminological Analysis of Tuesday's Gone in Light of Machiavellianism

Hamidreza Danesh Nari *

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Abolfazl Parvin

Ph.D. Candidate, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Extended Abstract

Introduction

Over the past three decades, literary criminology has emerged as a distinct epistemological framework for examining the socio-psychological dimensions of criminal behavior. Beyond their aesthetic value, complex fictional narratives function as exploratory laboratories in which the origins, execution, and consequences of criminal behavior can be examined with distinctive phenomenological depth. Yet criminological research has remained disproportionately focused on the pathologies of physical violence, leaving a significant conceptual gap in the study of non-violent, trust-based predation—offenses that depend not on physical coercion, but on the strategic exploitation of human emotional vulnerabilities and dependencies.

* Corresponding Author: Daneshnari@um.ac.ir

How to Cite: Danesh Nari, H., & Parvin, A. (2026). A Criminological Analysis of Tuesday's Gone Novel in the Light of Machiavellianism. (e21754). *Journal of Criminal Law Research*, 14(55), 163-204. e21754
<https://doi.org/10.22054/jclr.2026.92107.2864>

Because subtle, long-term forms of predation may remain beyond the reach of conventional psychiatric observation and standard police surveillance, literary narrative can function as a valuable evidentiary proxy. It permits the systematic examination of a predatory scheme across its full temporal and relational trajectory, from its initial formation and execution to its eventual consequences. Relying on the notion of the Machiavellian offender, the present study aimed to offer a criminological deconstruction of Robert Poole, the antagonist in Nicci French's psychological thriller titled *Tuesday's Gone*.

Specifically, the study pursued four objectives. First, it sought to establish the precise correspondence between Poole's modus operandi and the Machiavellian construct, distinguishing his calculated and controlled strategies from the impulsive or disorganized patterns typically associated with psychopathic patterns. Second, it aimed to synthesize this analysis within an integrated theoretical framework drawing on established criminological perspectives, including rational choice theory, white-collar and trust-based crime, dramaturgical theory, routine activity theory, techniques of neutralization, and clinical models of criminal personality. Third, the analysis went on to map the correspondence between Poole's five distinct fraudulent identities and the specific vulnerabilities of his five victims, thereby elucidating the actuarial logic underlying his target selection. Finally, it sought to demonstrate the distinctive capacity of literary criminology to illuminate relational predation—forms of crime whose causal complexity and psychological impact may be difficult to capture through conventional methods of data collection.

Materials and Methods

This research adopted a qualitative, interpretive, and hermeneutic approach, operationalized through a structured qualitative content analysis of the novel *Tuesday's Gone*. The unit of analysis comprised all verbal acts, observable behaviors, retrospective accounts, and relational interactions attributed to the offender. The analytical protocol proceeded through four iterative stages. The first involved a comprehensive reading of the novel to establish its thematic typology

and character dynamics. This was followed by the systematic extraction of textual segments pertaining to Poole's deceptive maneuvers and social interactions. In the third stage, these textual units were subjected to a dual-stage coding process, beginning with open coding to identify salient behavioral indicators and proceeding to axial coding to categorize them into coherent criminological constructs. The final stage involved hermeneutic synthesis, whereby the coded findings were systematically interpreted in relation to established criminological literature, ensuring that the study's interpretive claims remained grounded in empirical textual evidence.

Results and Discussion

The analysis yielded five interconnected findings. First, instrumental rationality and the commodification of social relations emerged as central features of Poole's behavior. Consistent with rational choice theory, he appears to perceive social relationships as transactional spaces, evaluating interactions through a calculated cost-benefit framework. His pronounced self-control and capacity to delay gratification further distinguish him from impulsive offenders.

Second, dramaturgical competence and trust-based predation characterize Poole's interpersonal strategy. Viewed through Goffman's dramaturgical theory, he maintains a marked separation between his front-stage persona—constructed around empathy and professional reliability—and his concealed back-stage predatory intentions. This asymmetry generates a state of false trust, weakening victims' psychological defenses without the use of physical coercion. Third, actuarial target selection and structural vulnerability appear to shape Poole's choice of victims. Consistent with routine activity theory, he identifies targets through the convergence of material and emotional capacity and a lack of effective guardianship, particularly where social isolation, bereavement, or fractured relational ties create conditions of heightened vulnerability.

Fourth, structural information asymmetry through identity fragmentation constitutes a further defining feature of his strategy. By maintaining five autonomous identities, Poole establishes a persistent

state of information asymmetry: victims remain legible and accessible to the offender, while the offender himself remains opaque to those he targets, thereby impeding both the victim's awareness of the predatory pattern and subsequent judicial reconstruction of his activities.

Finally, neutralization techniques and clinically relevant affective traits helped illuminate the psychological structure of Poole's conduct. He employs techniques of neutralization, particularly the denial of responsibility and the reframing of exploitation as a form of reciprocal exchange. At the clinical level, his behavior is consistent with what Pinatel termed *indifférence affective* (affective indifference), characterized by pronounced cognitive empathy—the capacity to understand the victim's psychological state—combined with a marked absence of affective empathy, or the capacity to experience or share the victim's suffering.

Conclusion

The current research relied on literary criminology as a rigorous methodological approach for extending the analytical boundaries of both clinical and sociological criminology. The analysis tried to conceptualize Poole as an archetype of the Machiavellian offender—a personality construct associated with the dark triad and characterized by instrumental rationality, affective detachment, deceptive maneuvering, and a calculated, predatory worldview.

The implications are threefold. First, the study called for a decentering of physical violence in criminological discourse by recognizing relational, white-collar predation as a distinct form of offense. Second, it demonstrated the epistemological value of literary criminology as a laboratory for examining the micro-mechanisms of deception. Third, it highlighted the need for a shift in victimological policy, from an emphasis on physical guardianship toward the development of psychological and social guardianship frameworks designed to protect vulnerable populations from sophisticated forms of relational predation.

Keywords: Literary criminology, Machiavellianism, criminal personality, suitable target, white-collar crime

تحلیل جرم‌شناختی رمان بر اساس مؤلفه‌های ماکیاولیانیسم

حمیدرضا دانش‌ناری * استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

ابوالفضل پروین دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده

رمان‌های جنایی افزون بر ارزش ادبی، می‌توانند به عنوان نوشتگانی قابل تحلیل در مطالعات میان رشته‌ای جرم‌شناسی ادبی مورد توجه قرار گیرند، زیرا بازنمایی شخصیت‌های بزه‌کارانه در این آثار امکان بررسی الگوهای رفتاری و انگیزشی کنش‌های بزه‌کاری را فراهم می‌سازد. با وجود گسترش پژوهش‌های جرم‌شناسی درباره شخصیت بزه‌کارانه، استفاده نظام‌مند از نوشتگان داستانی برای تحلیل این الگوها کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بر این اساس، این پژوهش درصدد است تا شخصیت رابرت پول را در رمان سه‌شنبه گذشت بر اساس شاخص‌های ماکیاولیانیستی تحلیل نماید. بدین سان، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که رفتارها و کنش‌های رابرت پول تا چه اندازه با شاخصه‌های ماکیاولیانیستی انطباق دارد. روش این پژوهش، کیفی و مبتنی بر تحلیل محتوا است و داده‌ها از خلال گفتار، رفتار و الگوهای تعاملی شخصیت استخراج و در چارچوب مقوله‌های نظری مرتبط کدگذاری شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد، رابرت پول با تکیه بر هویت‌های چندگانه، منفعت‌طلبی، دروغ و فریب‌کاری، پنهان‌سازی نیت واقعی، گزینش هدفمند بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر و متمول، بهره‌گیری از همدلی شناختی بدون پیوند عاطفی و اعمال کنترل تدریجی و غیر خشونت‌آمیز، الگویی از رفتار را بازنمایی می‌کند که با مؤلفه‌های شخصیت ماکیاولیانیستی و برخی سازوکارها و ویژگی‌های بزه‌های فریب‌کارانه و بزه‌های یقه سفید قابل تبیین است. بر اساس همین یافته‌ها، شخصیت رابرت پول بازنمایی ادبی الگویی از رفتارهای مبتنی بر ویژگی‌های ماکیاولیانیستی است که از منظر جرم‌شناسی و در ارتباط با برخی بزه‌های مبتنی بر فریب و یقه سفیدی قابل تبیین است.

کلیدواژه‌ها: ماکیاولیانیسم، تحلیل محتوای کیفی، شخصیت بزه‌کارانه، بزه‌های یقه سفیدی، آماج مناسب.

مقدمه

ادبیات داستانی، به ویژه رمان‌های جنایی، تنها عرصه بازنمایی رویدادهای بزه‌کارانه نیست، بلکه میدان شکل‌گیری و بازتولید الگوهای پیچیده کنش‌های بزه‌کاری می‌تواند قلمداد گردد. در این آثار، شخصیت بزه‌کار اغلب به مثابه گره‌گاه روایت عمل می‌کند، شخصیتی که نه تنها پیرنگ داستان را پیش می‌برد، بلکه امکان تأمل درباره سازوکارهای روان‌شناختی، اخلاقی و اجتماعی مرتبط با بزه را نیز فراهم می‌آورد (Wellek & Warren, 1956: 97-98). از این منظر، رمان جنایی را می‌توان نوعی آزمایشگاه روایی دانست که در آن الگوهای رفتاری، راهبردهای تعامل اجتماعی و اشکال قدرت و فریب در قالب روایت بازنمایی می‌شوند، ظرفیتی که ادبیات را به منبعی ارزشمند برای مطالعات جرم‌شناختی و میان‌رشته‌ای تبدیل می‌کند (Eagleton, 2008: 6). این ظرفیت با تحول رویکردهای نوین جرم‌شناسی نیز هم‌سو است. در همین راستا، گارلند معتقد است که جرم‌شناسی به عنوان دانشی پویا و چند وجهی، باید به صورت چند رشته‌ای و در ارتباط با سایر علوم به مفاهیم جرم، عدالت کیفری، امنیت و کیفر پردازد (Garland, 2011: 299). بر همین اساس، مطالعات جرم‌شناختی معاصر دیگر به تحلیل‌های حقوقی یا داده‌های رسمی محدود نمی‌شوند، بلکه فیلم، رمان، موسیقی، هنر و دیگر تولیدات فرهنگی را نیز به عنوان منابعی برای فهم پدیده بزه‌کارانه مورد توجه قرار می‌دهند. این مطالعات، ضمن آشکار ساختن برخی محدودیت‌های معرفت‌شناختی جرم‌شناسی، امکان بازاندیشی، آزمون و اصلاح مفاهیم و نظریه‌های این حوزه را نیز فراهم می‌کنند (Frauley, 2015: 618). در این میان، ادبیات داستانی به دلیل بازنمایی تجربه‌های انسانی، روابط اجتماعی و انگیزه‌های بزه‌کارانه، جایگاه ویژه‌ای یافته و می‌تواند در فهم علل بزه، آسیب‌های اجتماعی و حتی سیاست‌های پیشگیری از بزه نقش مؤثری ایفا کند (Benenti, 2024: 218).

در چنین بستری، مطالعه رابطه میان ادبیات و جرم‌شناسی به یکی از حوزه‌های رو به گسترش مطالعات میان‌رشته‌ای تبدیل شده است (Ahmadi, 2021: 1284). این حوزه که به شکل عمده با عنوان «جرم‌شناسی ادبی» شناخته می‌شود، به مطالعه بازنمایی بزه، بزه‌کار، بزه‌دیدگی و واکنش اجتماعی نسبت به بزه در آثار ادبی می‌پردازد و نوشتگان

ادبی را به مثابه متونی فرهنگی و اجتماعی برای تحلیل گفتمان‌های مرتبط با بزه بررسی می‌کند. هرچند پژوهشگران از عنوان‌هایی همانند «جرم‌شناسی تخیل»، «جرم‌شناسی و ادبیات»^۱ و «جرم‌شناسی روایی در ادبیات»^۲ نیز استفاده کرده‌اند، اما به نظر می‌رسد عنوان «جرم‌شناسی ادبی» به دلیل جامعیت بیشتر، مناسب‌ترین اصطلاح برای این قلمرو مطالعاتی باشد (Wilson, 2021: 5). از این منظر، جرم‌شناسی ادبی، بررسی علمی رابطه میان ادبیات و بزه‌کاری است که به طور ویژه از طریق تصویری که ادبیات از پدیده بزه‌کارانه و بزه‌کار می‌دهد، به دست می‌آید. بر این اساس، جرم‌شناسی ادبی را نباید با جرم‌شناسی فلسفی که به بررسی تأثیر اندیشه فیلسوفان و ادیبان در مفهوم کیفر و بزه می‌پردازد، اشتباه گرفت (کی‌نیا، ۱۳۸۶: ۵۲۷). با وجود گسترش مطالعات جرم‌شناسی ادبی، بخش عمده پژوهش‌های این حوزه بر بازنمایی بزه، بزه‌کار و یا نظام عدالت کیفری در نوشتگان ادبی متمرکز بوده‌اند. در مقابل، پژوهش‌هایی که با اتکا به یک چارچوب نظری مشخص در روان‌شناسی شخصیت، الگوهای رفتاری شخصیت‌های داستانی را به صورت نظام‌مند و از منظر جرم‌شناختی تحلیل کنند، هم‌چنان محدودند. این خلأ به ویژه در مورد صفاتی هم‌چون فریب، منفعت‌طلبی، دستکاری عاطفی و روانی دیگران و بهره‌برداری ابزاری از روابط انسانی – که در بزه‌های یقه سفیدی و بسیاری از رفتارهای ضداجتماعی غیرخشونت‌آمیز نقشی محوری دارند – آشکارتر است.

در میان سازه‌های مطرح در روان‌شناسی شخصیت نیز، ماکیاویلیانیسم به عنوان یکی از اضلاع «سه‌گانه تاریک شخصیت»، جایگاهی متمایز در تبیین این ویژگی‌ها و رفتارهای بزه‌کارانه حساب‌گراانه، فریب‌کارانه و سوءاستفاده‌گراانه دارد. این صفت با ویژگی‌هایی هم‌چون تمایل به دستکاری دیگران، پنهان‌سازی نیت‌های واقعی، نگرش ابزاری به روابط انسانی و بی‌اعتنایی نسبی به معیارهای اخلاقی شناخته می‌شود (گنجی، ۱۴۰۳: ۳۶۵؛ لبرتون و همکاران، ۲۰۲۴). اشخاص دارای گرایش‌های ماکیاویلیانیستی به شکل معمول در مدیریت ادراک دیگران، تنظیم چهره اجتماعی و بهره‌گیری از تعاملات اجتماعی برای

1- Imaginative Criminology

2- Criminology and Literature

3- Narrative Criminology in Literature

پیشبرد اهداف شخصی مهارت دارند (میرزازاده و سرگزی، ۱۴۰۴: ۵۳۸). پژوهش‌های تجربی نیز این ویژگی‌ها را با رفتارهایی همچون کلاهبرداری، بزه‌های یقه‌سفیدی، سوءاستفاده مالی و اشکال مختلف فریب غیر خشونت‌آمیز مرتبط دانسته‌اند. با این حال، بازنمایی روایی این الگوهای شخصیتی در ادبیات داستانی و نسبت آن با چارچوب نظری ماکیاویلیانیسم، کمتر به صورت تحلیلی و روش‌مند بررسی شده است.

رمان سه‌شنبه گذشت، دومین اثر از مجموعه فریدا کلاین نوشته نیکی فرنچ، نمونه‌ای شاخص از ادبیات جنایی معاصر است که در آن شخصیت رابرت پول واجد مجموعه‌ای منسجم از رفتارهای فریب‌کارانه، تغییر هویت، نفوذ تدریجی در زندگی دیگران و بهره‌کشی عاطفی و مالی است. او نه به عنوان یک بزه‌کار خشن کلاسیک، بلکه به صورت فردی موجه، اجتماعی و در ظاهر قابل اعتماد ترسیم می‌شود که از طریق شناخت نیازها و آسیب‌پذیری‌های بزه‌دیدگان، شبکه‌ای از روابط مبتنی بر کنترل و دست‌کاری ایجاد می‌کند. بر همین اساس، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که رفتارها و الگوهای کنشی شخصیت رابرت پول در رمان «سه‌شنبه گذشت» تا چه اندازه با مؤلفه‌های نظری ماکیاویلیانیسم انطباق دارد؟.

بر این اساس، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از تحلیل محتوای کیفی می‌کوشد الگوهای کنشی رابرت پول را استخراج و آن‌ها را با مؤلفه‌های نظری ماکیاویلیانیسم تطبیق دهد. هدف پژوهش حاضر، تبیین جرم‌شناختی الگوهای رفتاری رابرت پول و بررسی نسبت آن‌ها با مؤلفه‌های ماکیاویلیانیسم و برخی ویژگی‌های شخصیت بزه‌کارانه است. از رهگذر این بررسی، می‌توان نشان داد که چگونه ادبیات داستانی، به ویژه در ژانر جنایی، نه تنها بازتاب‌دهنده برخی الگوهای شخصیتی شناخته شده در روان‌شناسی است، بلکه می‌تواند به غنای فهم میان‌رشته‌ای از رابطه میان شخصیت، قدرت و فریب در بافت اجتماعی کمک کند.

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. تحلیل محتوای کیفی روشی نظام‌مند برای بررسی داده‌های متنی و کشف مضامین، الگوها و معانی نهفته در آن‌هاست و امکان تفسیر داده‌ها را در پرتو چارچوب نظری

پژوهش فراهم می‌آورد (Krippendorff, 2018: 22-25؛ Mayring, 2014: 12). در این پژوهش نیز از روش تحلیل محتوای کیفی برای بررسی ساختار شخصیتی و الگوهای رفتاری شخصیت رابرت پول در رمان «سه‌شنبه گذشت» استفاده شده است. هدف از به‌کارگیری این روش، شناسایی و تحلیل الگوهای رفتاری مرتبط با مؤلفه‌های ماکیاولیانیسم و تبیین جرم‌شناختی آن‌ها در کنش‌ها، گفتارها و تعاملات شخصیت رابرت پول می‌باشد. بستر این پژوهش، متن کامل رمان مذکور است و واحد تحلیل، گفتارها و اعمال توصیف شده‌ی رابرت پول در ارتباط با سایر اشخاص داستان محسوب می‌شود. ابتدا متن به صورت کامل و چندباره مطالعه شده است تا ادراک کلی از فضای روایی و روابط میان شخصیت‌ها حاصل گردد. سپس فرازها، دیالوگ‌ها و موقعیت‌هایی که بازتاب دهنده الگوهای رفتاری مرتبط با مؤلفه‌های ماکیاولیانیستی می‌باشند، نظیر فریب‌کاری، کنترل غیرمستقیم، نگاه ابزاری به دیگران و کسب منفعت شخصی و ...، انتخاب و به عنوان واحدهای معنایی استخراج شده‌اند. در مرحله بعد، کدهای اولیه بر اساس این واحدها تنظیم شده است. این کدها بر پایه چارچوب نظری پژوهش (ماکیاولیانیسم) در قالب مقوله‌های اصلی و زیرمقوله‌های فرعی (مانند فریب هوشمندانه، کنترل نرم، بهره‌برداری شناختی و همدلی ابزاری) سامان‌دهی شده‌اند. در فرآیند تحلیل، از مقایسه مداوم داده‌ها استفاده شده است تا ارتباط میان مقوله‌ها و الگوهای تکرار شونده مشخص گردد. در نهایت، مضامین نهایی استخراج و در چارچوب نظری ماکیاولیانیسم تفسیر شده است تا نشان داده شود رفتار و گفتار شخصیت مورد بررسی چگونه در ساختار شخصیتی ماکیاولیانیستی تجلی یافته است. بنابراین، در این پژوهش، تحلیل محتوای کیفی نه تنها به عنوان ابزاری برای بررسی متن، بلکه به مثابه رویکردی تفسیری برای شناسایی و صورت‌بندی الگوهای رفتاری بازنمایی شده در روایت به کار گرفته شده است. در این چارچوب، مقوله‌ها و مضامین استخراج شده از گفتارها و کنش‌های شخصیت رابرت پول بر اساس مؤلفه‌های نظری ماکیاولیانیسم سامان‌دهی شدند تا امکان تحلیل و تبیین جرم‌شناختی این الگوهای رفتاری فراهم شود. تأکید اصلی پژوهش بر تحلیل متن و شواهد روایی است و از هرگونه تشخیص بالینی یا داوری روان‌پزشکی درباره شخصیت مورد مطالعه پرهیز می‌شود. در

حقیقت، تمرکز اصلی پژوهش بر تحلیل شواهد روایی و تبیین جرم‌شناختی الگوهای رفتاری شخصیت مورد مطالعه است.

در نهایت، ساختار مقاله حاضر بدین گونه سازمان یافته است که پس از مقدمه، نخست خلاصه‌ای از رمان سه‌شنبه گذشت و تبیین جایگاه شخصیت رابرت پول در روایت ارائه می‌شود. سپس در بخش نظری، «ماکیاولیانیسم» از عقلانیت ابزاری تا بزه‌ورزی مبتنی بر فریب، مبانی مفهومی و چارچوب نظری این سازه شخصیتی و دلالت‌های جرم‌شناختی آن واکاوی خواهد شد. در ادامه، یافته‌های پژوهش بر پایه تحلیل محتوای کیفی رمان و در قالب مؤلفه‌های برآمده از رفتارها و کنش‌های شخصیت رابرت پول تبیین می‌گردد. سرانجام، با بحث و تفسیر پیرامون یافته‌ها، نتیجه‌گیری و جمع‌بندی نهایی پیشروی مخاطب قرار می‌گیرد.

۱- خلاصه رمان سه‌شنبه گذشت

رمان سه‌شنبه گذشت (۲۰۱۲ م.)، دومین اثر از مجموعه مهیج فریدا کلاین به قلم نیکی جرال و شان فرنچ، با نام مستعار نیکی فرنچ، است. داستان این رمان با کشف جسد مردی ناشناس در خانه‌ای در لندن آغاز می‌شود. صاحب خانه، میشل دویس، پیرزنی است که به تازگی از آسایشگاه مرخص شده و از مشکلات روانی رنج می‌برد. او جسد مرد را در خانه خود نگه می‌دارد و به دلیل وضعیت روانی‌اش باور دارد که آن مرد زنده است و هیچ اتفاقی برای او نیفتاده است. میشل با جای و کلوچه از او پذیرایی و توجه خود را به او معطوف می‌کند، بدون این که متوجه مرگ او باشد.

در این رمان، فریدا کلاین، روانشناسی است که با مهارت‌های برجسته‌اش در تحلیل رفتاری به پلیس برای حل پرونده قتل کمک می‌کند. فریدا وظیفه دارد با استفاده از سرنخ‌های پراکنده و شخصیت‌های متعدد، هویت مرد و قاتلش، علت قتل و روابط او با دیگران را مشخص کند و اطلاعات لازم را به پلیس ارائه دهد. تحقیقات نشان می‌دهد که

1- Michelle Dewis

2-Frieda Klein

مرد کشته شده، رابرت پول^۱ است، فردی با هویت‌های متعدد و جعلی که مدت‌هاست بزه‌دیدگان مختلف و متنوعی را فریب داده است. رابرت پول در طول زندگی خود، نام‌های متفاوتی داشته است و اشخاص مختلف او را با اسامی گوناگونی می‌شناخته‌اند. برخی او را رابرت پول و برخی دیگر رابی، برتی، باب و ... صدا می‌کردند. پس از انجام تحقیقات، پلیس موفق می‌شود در خانه وی به دفترچه یادداشتی دسترسی یابد که شامل فهرستی از اسامی متعدد است. این اسامی مربوط به اشخاصی است که رابرت پول در زمان حیات‌اش با آن‌ها تعامل داشته و در ادامه تحقیقات مشخص می‌شود که در واقع این اشخاص، بزه‌دیدگانی هستند که او قصد فریب، کلاهبرداری و اخاذی از آن‌ها را داشته است. یکی از این بزه‌دیدگان، مری ارتن^۲، پیرزن تنهایی است که سال‌هاست همسر خود را از دست داده و فرزندان و نوه‌هایش دور از او زندگی می‌کنند. این پیرزن در خانه‌ای قدیمی و فرسوده زندگی می‌کند که نیازمند تعمیرات است. رابرت پول برای ورود به زندگی او، خود را معمار ساختمان معرفی می‌کند و وعده می‌دهد مشکلات خانه او را رفع نماید. با این حال او هیچ تعمیری انجام نمی‌دهد، بلکه تنها با تظاهر به تعمیر و با گفتگو و همراهی با مری ارتن، اعتماد او را جلب نموده و جای خالی خانواده‌اش را پر می‌کند. رابرت بارها از این پیرزن بابت تعمیرات خانه پول دریافت می‌کند و گام به گام پیرزن را به سمت انتقال بخشی از اموالش سوق می‌دهد تا جایی که وی را برای تنظیم وصیت‌نامه‌ی جدید به دفتر مشاور حقوقی، «تسا ولز»^۳ می‌کشاند. در این جا، تسا ولز به مثابه‌ی سدی در برابر کنش فریب‌کارانه‌ی پول ظاهر می‌شود؛ او با درک ماهیت سوءاستفاده‌گرایی رابرت، از تنظیم وصیت‌نامه سرباز می‌زند. همین مقاومت، نقطه‌ی عطفی در سیر روایی داستان است، زیرا رابرت پول تا پیش از این، همواره با انفعال و یا پذیرش بزه‌دیدگان روبرو بوده و اکنون با نخستین کنش سلبی جدی مواجه می‌شود. در نهایت، تحقیقات جنایی نشان می‌دهد که قاتل رابرت پول، همان تسا ولز و برادرش، «هری ولز»^۴ بوده‌اند. رابرت پول، شخصی است که با اتکا به گفتار و رفتار حساب شده خود، توانایی فریب اشخاص مختلف را دارد و با

1- Rbert Paul

2 -Mary Orton

3 -Tessa Wells

4 -Harry Wells

شناسایی ضعف‌ها و نیازهای هر شخص، به زندگی او نفوذ می‌کند. او در روابط خود با بزه‌دیدگان، همواره موفق می‌گردد اعتماد آن‌ها را جلب کند و با مخالفت جدی یا پاسخ منفی آن‌ها مواجه نگردد. با این حال، مواجهه با تسا ولز نقطه‌ای متفاوت در روند رفتاری او به شمار می‌آید. تسا ولز نخستین شخصی است که در برابر خواسته‌ها و نفوذ رابرت پول مقاومت نشان داده و به او پاسخ منفی می‌دهد.

هوش، ذکاوت و قدرت تشخیص تسا ولز توجه رابرت پول را به خود جلب می‌کند و همین ویژگی‌ها موجب می‌شود که او به تسا ولز علاقه‌مند شود و با وی وارد رابطه گردد. در جریان این رابطه، رابرت پول به تدریج تمامی اقدامات، روابط خود با بزه‌دیدگان، شیوه‌های فریب، افکار و رفتارهایش را برای تسا ولز بازگو می‌کند. در نهایت، رابرت پول که پیش از این همواره در جایگاه شخص فریب‌دهنده و مسلط قرار دارد، خود در موقعیتی آسیب‌پذیر قرار می‌گیرد و سرانجام به قربانی ولز تبدیل می‌شود و توسط او و برادرش به قتل می‌رسد.

در دفترچه‌ی یادداشت رابرت پول، نام‌های دیگری نیز ثبت شده بود که از جمله‌ی آنان می‌توان به زوجی به نام‌های «فرانک وایت»^۱ و «آیسلینگ وایت»^۲ اشاره کرد. این دو، زوجی مرفه بودند که خانه‌ای شیک در لندن داشتند. فرانک حسابدار یک شرکت و آیسلینگ طراح داخلی بود، اما رابطه‌ی آنان سرد و بی‌روح شده بود. رابرت پول همین خلأ عاطفی را نقطه‌ی ورود خویش قرار داد. او نخست آیسلینگ را به خود علاقه‌مند ساخت و با او رابطه‌ی عاشقانه برقرار کرد و هم‌زمان، با وعده‌ی شراکت و کار مشترک، بارها مبالغی از او دریافت نمود. در تحقیقات پلیس مشخص می‌شود که گردنبند گران‌قیمت آیسلینگ نیز در اختیار رابرت پول بوده و هنگام کشف جسد، در جیبش پیدا شده است. هم‌چنین رابرت همسایه جنت فریس^۳ بود. او در طبقه دوم و جنت در طبقه اول زندگی می‌کرد. رابرت پول با هدیه دادن و رفتار دوستانه تلاش می‌کرد تا اعتماد جنت را

1 - Frank White

2- Aisling White

3- Janet Ferris

جلب کند و به مرور جنت به او علاقه‌مند می‌شود و در نهایت پس از شنیدن خبر قتل رابرت پول خودکشی می‌کند.

در بخشی از رمان نیز تصریح می‌شود که «رابرت پول» نام و هویت واقعی این شخص نیست، بلکه هویت فردی است که سال‌ها پیش فوت کرده و او آگاهانه آن را برای خود برگزیده است. افزون بر این تمامی بزه‌دیدگان، او را با نام رابرت پول نمی‌شناختند، بلکه هر یک وی را با نام متفاوتی خطاب می‌کردند. در واقع، رابرت پول برای هر شخص و بر اساس رابطه‌ای که با او دارد، نام متفاوتی برای معرفی خود به کار برده است. بررسی رمان نشان می‌دهد که رابرت پول، مجموعه‌ای متنوع از پوشش‌ها و لباس‌ها در اختیار داشته و ظاهر خود را متناسب با موقعیت‌ها و اشخاص مختلف تغییر می‌داده است. در تعاملات اجتماعی، بزه‌دیدگان او به شکل عمده درباره زندگی و مسائل شخصی خود با او صحبت می‌کنند ولی رابرت پول فقط یک شنونده دقیق و فعال است که به ندرت اطلاعاتی درباره زندگی شخصی، گذشته یا هویت واقعی خود ارائه می‌دهد. از دید اطرافیان، رابرت پول در ظاهر شخصی با ملاحظه، خوش برخورد و نیکوکار به نظر می‌رسد و اغلب با صفاتی همانند جذاب و خوش تیپ توصیف می‌شود، اما هیچ رابطه عاشقانه پایدار یا مشخصی در زندگی او مشاهده نمی‌شود. پس از کشته شدن وی و رها شدن جسدش در کوچه‌ای تنگ و کثیف، میشل دويس جسد او را به خانه خود منتقل می‌کند و از او مراقبت به عمل می‌آورد. رخدادی که به عنوان نقطه پایانی روایت، بر ابهام هویتی و زیست دوگانه رابرت پول تأکید می‌کند.

۲- ماکیاویلیانیسم؛ از عقلانیت ابزاری تا بزه‌ورزی مبتنی بر فریب

اصطلاح ماکیاویلیانیسم از نام نیکولو ماکیاولی^۱، تئورسین سیاسی ایتالیایی سده شانزدهم گرفته شده است. وی در کتاب معروفش به نام «شاهزاده»، به این نکته تأکید می‌کند که برای به دست آوردن و حفظ قدرت، ممکن است اقدام‌های فریبکارانه، قساوت‌آمیز یا غیر اخلاقی لازم باشند. مفهوم مشهور «هدف وسیله را توجیه می‌کند» که اغلب به این دیدگاه

1- Niccolò Machiavelli

نسبت داده می‌شود (رضوانیان و غفوری، ۱۳۹۴: ۴۴-۴۵)، اگرچه این عبارت ریشه در اندیشه‌های نیکولو ماکیاولی دارد، اما صورت بندی علمی آن محصول پژوهش‌های تجربی سده بیستم است و بازخوانی مستقیم نوشتگان تاریخی او نیست. در روان‌شناسی معاصر، ماکیاولیانیسم به مثابه یک بُعد تفاوت‌های فردی در نظر گرفته می‌شود که در پیوستاری از سطوح پایین تا بالا توزیع شده و با الگوهای خاصی از شناخت اجتماعی و تنظیم رفتار بین فردی پیوند دارد (Jakobwitz & Egan, 2006: 333-335). در پژوهش‌های روان‌شناسی جنایی، ماکیاولیانیسم به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی مرتبط با گرایش به رفتارهای فریب محور، بهره‌کشی بین فردی و ارتکاب بزه‌های ابزاری مورد بررسی قرار گرفته است.

در همین راستا، ماکیاولیانیسم در میان مرتکبان بزه‌های یقه‌سفید نیز به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی اثرگذار شناخته می‌شود. اشخاص دارای سطوح بالای این ویژگی، به دلیل برخورداری از نگرش ابزاری نسبت به دیگران، فقدان ملاحظات اخلاقی و توانایی بالای دستکاری روابط، آمادگی بیشتری برای ارتکاب بزه‌های نظیر کلاهبرداری، اختلاس، فساد اداری و تقلب مالی از خود نشان می‌دهند. این دسته از بزه‌کاران به شکل عمده با بهره‌گیری از برنامه‌ریزی دقیق، فریب و سوءاستفاده از اعتماد سازمانی، منافع شخصی را بر هنجارهای قانونی و اخلاقی ترجیح می‌دهند. از این رو، پژوهش‌ها حاکی از آن است که ماکیاولیانیسم می‌تواند یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم رفتارهای بزه‌کارانه در حوزه بزه‌های اقتصادی و سازمانی باشد (Blickle et al., 2006; Jones & Paulhus, 2011).

هم‌چنین در روان‌شناسی جنایی، ماکیاولیانیسم به عنوان یک ویژگی شخصیتی^۱ تعریف می‌شود که عبارت است از میزان نفوذ و سلطه یک شخص بر طرف مقابل خود، که به موجب آن طرف مقابل را به انجام خواسته‌هایش متقاعد می‌سازد (بنی‌مهد، ۱۳۹۶: ۱۰۹). ماکیاولیانیسم شامل دروغ‌گویی و گرایش به نیرنگ، منفعت طلبی، کنترل اوضاع به نفع خود، جعل شخصیت واقعی، احترام به اشخاص صاحب ثروت و قدرت، نقش بازی کردن

1 personality trait

و مطابق میل دیگران رفتار کردن به منظور رسیدن به هدف خود، جاه‌طلبی و بهره‌برداری ابزاری از دیگران در راستای اهداف شخصی می‌شود (فرهنگی، ۱۳۸۸: ۱۰۱-۱۰۴). به همین سبب این ویژگی شخصیتی بسیار قابل مقایسه و بررسی با نظریه حالت خطرناک گاروفالو می‌باشد.

از منظر نظریه «حالت خطرناک» گاروفالو، ویژگی‌های یاد شده در ماکیاویلیانیسم می‌توانند بیانگر افزایش «ظرفیت بزه کارانه» شخص باشند، زیرا گرایش به فریب، بهره‌کشی از دیگران و بی‌اعتنایی به ملاحظات اخلاقی، احتمال ارتکاب رفتارهای بزه کارانه هدفمند را افزایش می‌دهد. در مقابل، «قابلیت انطباق اجتماعی» به توانایی شخص در سازگاری با هنجارها و ارزش‌های جامعه اشاره دارد و هرچه این قابلیت ضعیف‌تر باشد، خطر بروز رفتارهای انحرافی بیشتر خواهد بود. از این منظر، شخص ماکیاولیست ممکن است در ظاهر با محیط اجتماعی سازگار به نظر برسد، اما این سازگاری به شکل عمده ماهیتی ابزاری و ظاهری داشته و در خدمت تحقق منافع شخصی است و نه پذیرش واقعی هنجارهای اجتماعی. بنابراین، ترکیب ظرفیت بزه کارانه بالا با انطباق اجتماعی، می‌تواند شخص را به سوی ارتکاب بزه‌های حساب شده، به ویژه بزه‌های یقه‌سفیدی و اقتصادی، سوق دهد، زیرا چنین اشخاصی با حفظ ظاهر قانون‌مدار، فرصت‌های بزه کارانه را شناسایی و از آن‌ها در جهت منافع خود بهره‌برداری می‌کنند.

در پژوهش‌های جرم‌شناسی، این ویژگی با الگوهای «بزه‌ورزی غیرهیجانی و هدف‌محور» مرتبط دانسته شده است که در آن مرتکب با حداقل درگیری هیجانی و با استفاده از فریب، دستکاری شناختی و سوءاستفاده از اعتماد بزه‌دیده، به تحقق منافع خود اقدام می‌کند (Hare, 2003; 45). بنیان تجربی این سازه شخصیتی با کار کلاسیک کریستی^۱ و گیس^۲ و طراحی مقیاس MACH-IV تثبیت شد^۳، Christie & Geis, 1970: 47-58). این مقیاس نشان داد اشخاصی که نمره‌های بالاتری کسب می‌کنند، در موقعیت‌های اجتماعی به صورت ابزاری‌تر عمل کرده، هیجان را در تصمیم‌گیری مهار

1 -Christie

2 -Geis

۳- پرسشنامه سنجش ویژگی‌های ماکیاولیستی (MACH-IV).

می‌کنند و آمادگی بیشتری برای استفاده از فریب در صورت کارآمدی آن دارند. پژوهش‌های بعدی، با بهره‌گیری از تحلیل عاملی و مدل‌سازی ساختاری، نشان دادند که ماکیاولیانیسم را می‌توان در قالب مؤلفه‌هایی هم‌چون محاسبه‌گری راهبردی، بی‌اعتمادی اجتماعی، و تمایل به دستکاری مفهوم‌پردازی کرد (Rauthmann, 2012; Rauthmann & Will, 2011). این مؤلفه‌ها در مجموع به الگویی از «تعامل اجتماعی سرد و هدف‌محور» منتهی می‌شوند که در آن روابط بیشتر کارکرد ابزاری دارند تا این که دارای ارزش ذاتی باشند. در چارچوب نظری گسترده‌تر، ماکیاولیانیسم یکی از اضلاع «سه‌گانه تاریک» شخصیت در کنار خودشیفتگی و سایکوپاتی است. علت تاریک‌نامیده شدن این مثلث، بدخواهانه بودن صفات تشکیل دهنده آن است و هم‌چنین به خلاف کاری و بزه کاری که در آن مشاهده می‌گردد نیز اشاره دارد (گنجی، ۱۴۰۳: ۳۶۶).

یافته‌های دهه اخیر، به ویژه پس از ۲۰۲۰ م، تمرکز بیشتری بر پیامدهای سازمانی و اخلاقی ماکیاولیانیسم داشته‌اند. پژوهش‌های فراتحلیلی نشان می‌دهند که سطوح بالاتر ماکیاولیانیسم با افزایش احتمال رفتارهای انحرافی در محیط کار، کاهش اعتماد سازمانی و توجیه اخلاقی رفتارهای مسأله‌دار همبسته دارد (Kish-Gephart et al., 2010: 12-17). در حوزه جرم‌شناسی سازمانی، این ویژگی‌ها بستر مناسبی برای شکل‌گیری بزه‌های شرکتی فراهم می‌آورند، زیرا مدیران یا کارکنان دارای سطوح بالای ماکیاولیانیسم، در صورت وجود فرصت‌های مناسب و ضعف نظارت، آمادگی بیشتری برای توجیه و ارتکاب رفتارهایی مانند تقلب در گزارش‌های مالی، فساد اداری، رشوه، دستکاری اطلاعات، تبانی، پولشویی، کلاهبرداری و سایر اشکال بزه‌های اقتصادی از خود نشان می‌دهند. پژوهش‌های جدیدتر نیز نشان داده‌اند که ماکیاولیانیسم با «انعطاف‌پذیری اخلاقی» و استفاده از راهبردهای عقلانی‌سازی برای کاهش ناهماهنگی شناختی مرتبط است، به گونه‌ای که اشخاص می‌توانند اعمال غیراخلاقی را به مثابه تصمیمات ضروری و کارآمد بازتوصیف کنند. افزون بر این، در پژوهش‌های رهبری سازمانی، ماکیاولیانیسم با سبک‌های رهبری استثماری و کنترل‌گرانه پیوند یافته است، هرچند در برخی بافت‌های رقابتی، جنبه‌هایی از

تفکر راهبردی آن می‌تواند به کارآمدی کوتاه مدت منجر شود (Volmer et al., 2021: 420-428).

در حوزه روابط بین فردی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که اشخاص با نمره‌های بالای ماکیاولیانیسم، صمیمیت را کمتر ارزشمند دانسته و روابط را به شکل عمده به مثابه ابزار تحقق اهداف می‌بینند (Jonason & Kavanagh, 2010: 606-609). این الگو با سطوح پایین تر همدلی عاطفی و توافق‌پذیری در مدل پنج عاملی شخصیت همخوان است (Jakobwitz & Egan, 2006: 333-335). این یافته‌ها نشان می‌دهد که ماکیاولیانیسم بیش از آن که تنها خصیصه‌ای ضد اجتماعی باشد، یک الگوی پیچیده تنظیم شناختی-اجتماعی است. با این حال، چالش نظری مهمی درباره همپوشانی ماکیاولیانیسم و سایکوپاتی هم‌چنان پابرجاست. برخی پژوهشگران استدلال کرده‌اند که پس از کنترل عامل «خصومت»، تمایز تجربی این دو سازه کاهش می‌یابد (Miller et al., 2017: 448-450). در مقابل، رویکردهای چندبعدی جدید پیشنهاد می‌کنند که تمایز در «افق زمانی تصمیم‌گیری» و «سطح کنترل تکانه» قابل ردیابی است: ماکیاولیانیسم با افق بلندمدت و خودکنترلی بالاتر مشخص می‌شود، در حالی که سایکوپاتی گرایش به پاداش‌های فوری و تکانشگری دارد (Jones & Paulhus, 2009: 23-39). این تمایز برای فهم کارکردهای انطباقی بالقوه ماکیاولیانیسم اهمیت دارد، زیرا برخی عناصر آن، نظیر برنامه‌ریزی و تحلیل راهبردی، در بافت‌های رقابتی ممکن است مزایای کوتاه‌مدت ایجاد نمایند، هرچند هزینه‌های اجتماعی بلندمدت هم‌چنان قابل توجه است.

در جمع‌بندی، ماکیاولیانیسم سازه‌ای تثبیت شده در روان‌شناسی شخصیت است که با مجموعه‌ای از فرآیندهای شناختی (محاسبه‌گری و پیش‌بینی پیامدها)، نگرش‌های اجتماعی (بی‌اعتمادی و بدبینی بین فردی) و گرایش‌های رفتاری (دستکاری، فریب و بهره‌برداری ابزاری از دیگران) تعریف می‌شود. این ویژگی در تعامل با سایر ابعاد شخصیتی می‌تواند پیامدهای متفاوتی ایجاد کند. با این حال در سطوح بالاتر، با افزایش احتمال گرایش به رفتارهای انحرافی، کاهش اعتماد بین فردی و بروز الگوهای بزه‌ورزی غیرهیجانی و ابزاری همراه گزارش شده است (Jones & Paulhus, 2011: 679). پژوهش‌های معاصر با

بهره‌گیری از رویکردهای چند بُعدی و مدل‌های آماری پیشرفته، در حال بازتعریف مرزهای مفهومی این سازه و تمایز آن از سایر صفات «سه‌گانه تاریک» شخصیت هستند. از این‌رو، ماکیاولیانیسم در این پژوهش نه تنها به عنوان یک ویژگی شخصیتی، بلکه به عنوان یک چارچوب تبیینی برای تحلیل رفتارهای بزه‌کارانه مبتنی بر فریب، کنترل غیرمستقیم و سوءاستفاده بین فردی در بستر روایت‌های جنایی مورد توجه قرار گرفته است.

۳- یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش حاضر حاصل تحلیل محتوای کیفی رمان «سه‌شنبه گذشت» با تمرکز بر رفتارها، گفتارها و کنش‌های شخصیت رابرت پول در چارچوب الگوهای کنش بزه‌کارانه است. در این تحلیل، واحدهای معنایی مرتبط با شیوه‌های ورود به روابط بین فردی، بهره‌گیری از فریب، تغییر هویت، مدیریت ادراک دیگران و بهره‌کشی ابزاری از اشخاص استخراج و در قالب کدهای اولیه سازمان‌دهی شده است.

در ادامه، این کدها در مقوله‌های مفهومی متمرکزتر و بر اساس چارچوب نظری ماکیاولیانیسم سازمان‌دهی، تحلیل و طبقه‌بندی گردیده‌اند که بیانگر الگوهای تکرارشونده در کنش‌ها و تعاملات اجتماعی شخصیت مورد مطالعه است. یافته‌ها نشان می‌دهد، رفتارهای رابرت پول واجد یک الگوی پایدار از بزه‌ورزی غیرخسونت‌آمیز و مبتنی بر دروغ‌گویی، نیرنگ و فریب است که در آن، تعاملات اجتماعی به عنوان ابزار دسترسی به منابع، اطلاعات و منافع مادی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این الگو در قالب کدهای رفتاری نظیر اعتمادسازی تدریجی، دستکاری ادراک بزه‌دیده و بهره‌برداری موقعیتی قابل مشاهده است که در ادامه به بررسی برخی از این ویژگی‌ها و شاخصه‌های بارز پرداخته خواهد شد.

۱-۳- کاربرست انتخاب عقلانی در رفتارهای بزه‌کارانه

نظریه انتخاب عقلانی توسط دریک بی. کورنش و رونالد وی. کلارک در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ م. مطرح شد. آن‌ها معتقد بودند که بزه به دلیل فرصت‌ها و انگیزه‌های موجود رخ می‌دهد و اشخاص با بررسی شرایط و احتمال موفقیت، تصمیم به ارتکاب بزه می‌گیرند. این نظریه بر این ایده استوار است که بزه‌کاران تصمیم‌های خود را به صورت

عقلانی و محاسبه‌گرانه اتخاذ می‌کنند. این نظریه بیان می‌کند که شخص قبل از ارتکاب بزه، به صورت منطقی هزینه‌ها و منافع احتمالی آن را می‌سنجد و اگر منافع بیشتر از هزینه‌ها باشد، احتمال ارتکاب بزه توسط بزه‌کار بیشتر خواهد بود (رایجیان اصلی و فلاحیان، ۱۴۰۳: ۷).

در روان‌شناسی نیز، ماکیاویلیانیسم به عنوان یک سازه شخصیتی تعریف می‌شود که در آن اشخاص، دیگران را به صورت ابزاری برای تحقق اهداف خود می‌بینند و تمایل دارند روابط بین فردی را برای بهره‌برداری، دستکاری و افزایش منافع شخصی به کار بگیرند (محمدزاده و سرمست، ۱۳۹۶: ۵۰). این نگرش شامل توجه محاسبه‌گرانه به منافع خود، بی‌اعتنایی نسبت به اصول اخلاقی و تمایل به بهره‌کشی از دیگران است، به گونه‌ای که اشخاص با سطح بالای ماکیاویلیانیسم اغلب از دیگران به عنوان ابزار برای رسیدن به نتایج دلخواه استفاده می‌کنند (Christie and Geis, 1970: 5). نخستین و بنیادی‌ترین یافته پژوهش، نگاه ابزاری رابرت پول به دیگران و منفعت‌طلبی اوست. در سراسر روایت، اشخاص پیرامون رابرت پول نه به عنوان انسان‌هایی دارای ارزش ذاتی، بلکه به مثابه ابزارهایی برای دستیابی به اهداف و منافع شخصی او ترسیم می‌شوند. این هدف‌ها می‌توانند مالی، عاطفی یا مربوط به حفظ امنیت و بقا باشند. برای مثال در تعامل با مری ارتن، رابرت پول خلأ عاطفی، تنهایی و نیاز این زن سالمند به همدمی را شناسایی کرده و با ایفای نقش تعمیرکار دلسوز و همراه، به تدریج جایگزین نقش خانواده در زندگی او می‌شود. این رابطه در ظاهر، شکلی حمایتی و انسانی دارد، اما در واقع ابزاری برای دسترسی به ثروت و اموال مری ارتن است. رابرت پول نه تنها بارها از او بابت تعمیرات دروغین پول دریافت می‌کند، بلکه تلاش می‌کند با نفوذ عاطفی، تصمیمی حیاتی مانند تغییر وصیت‌نامه را نیز به نفع خود هدایت کند. این الگوی رفتاری با یکی از مؤلفه‌های اصلی ماکیاویلیانیسم، یعنی استفاده ابزاری از روابط انسانی و نگاه محاسبه‌گرانه به سود و منافع ناشی از رابطه، هم‌خوانی کامل دارد؛ جایی که روابط نه بر پایه راستی، صداقت و همدلی، بلکه بر اساس محاسبه سود و زیان و منفعت‌طلبی شکل می‌گیرند.

از منظر نظریه انتخاب عقلانی، چنین رفتارهایی بیانگر نوعی تصمیم‌گیری محاسبه‌گرایانه و آگاهانه هستند که در آن، کنشگر بزه‌کار، با سنجیدن نسبت میان منافع بالقوه و هزینه‌های احتمالی، کنش بزه‌کارانه را سامان می‌دهد. رابرت پول پیش از هر اقدام، محیط را ارزیابی کرده و از فرصت‌ها به گونه‌ای استفاده می‌کند که احتمال افشاگری یا به دام افتادنش به حداقل برسد. روابطش با بزه‌دیدگان نتیجه احساسات نیست، بلکه حاصل یک تحلیل عقلانی از فرصت‌ها، میزان آسیب‌پذیری هدف، احتمال دستیابی به منافع مشخص و نیز هزینه‌ها و خطرهای احتمالی است. نظریه انتخاب عقلانی به شکل دقیق بر چنین فرآیندی تأکید دارد، یعنی تصور بزه به عنوان تصمیمی منطقی در جهت حداکثرسازی سود و حداقل‌سازی ریسک (Cornish & Clarke, 1986: 1-8). در نتیجه، استدلال اصلی این نظریه این است که بزه‌کاران احتمالی با یک حسابگری خرد بنیاد در فرصت‌های ارتکاب بزه عمل می‌نمایند و همواره پیش از تصمیم به ارتکاب بزه، خطر آن را ارزیابی می‌کنند (رایجیان اصلی، ۱۳۹۸: ۷۸).

افزون بر نمونه‌هایی مانند مری ارتن و آیسلینگ وایت، یکی دیگر از مصادیق بارز نگاه ابزاری رابرت پول به دیگران که همسو با نظریه انتخاب عقلانی است را می‌توان در تعامل او با جزمین شریو مشاهده کرد. جزمین شریو که پیش‌تر مجری یکی از برنامه‌های شناخته شده تلویزیونی بوده است، در مقطعی از زندگی خود برای انجام تمرینات ورزشی به پارک مراجعه می‌کند. رابرت پول با مشاهده او در پارک و در حال انجام حرکات ورزشی، به صورت حساب‌شده وارد تعامل و گفت‌وگو با او می‌شود. او با مشاهده حرکات ورزشی جزمین شریو و با تحسین آگاهانه و هدفمند شیوه اصولی گرم کردن بدنش و حرکات کششی او، خود را شخصی آگاه به اصول تمرینات بدنی معرفی می‌کند و از این طریق، این تصور را در ذهن او ایجاد می‌کند که دارای تخصص حرفه‌ای در حوزه مربیگری ورزشی است (فرنچ، ۱۴۰۳: ۱۸۳). در این مرحله نیز انتخاب بزه‌دیده و نحوه نفوذ تصادفی نمی‌باشد، بلکه رابرت پیش‌تر وضعیت مالی و جایگاه اجتماعی او را مدنظر قرار می‌دهد و با حداقل ریسک و بیشترین احتمال موفقیت، او را در موقعیت وابستگی قرار می‌دهد.

جزمین تحت تأثیر اعتمادسازی تدریجی او، هر جلسه مبلغی معادل شصت پوند در قبال تمرینات ساختگی به او پرداخت می‌کند.

رفتار رابرت در اکثر موقعیت‌ها، نه تنها نشانه‌ای از فریب و سوءنیت تصادفی، بلکه بازنمای یک الگوی منطقی و عقلانی از انتخاب سوژه موردنظر است. او محیط را تحلیل می‌کند، از فرصت‌ها بهره می‌گیرد، مانع‌ها را مدیریت می‌کند و با استفاده از توان شناختی و عاطفی خود بزه‌دیدگان را مهار می‌سازد. از منظر جرم‌شناسی، چنین الگویی جلوه‌ای از بزه‌های یقه‌سفیدی و کلاهبرداری‌های غیرخشونت‌آمیز است که عامل آن با محاسبه دقیق هزینه و فایده و بدون اتکا به خشونت فیزیکی، منافع شخصی خود را تضمین می‌کند. بنابراین، رفتار رابرت پول ترکیبی از ویژگی‌های شخصیتی ماکیاولیانی و فرآیند انتخاب عقلانی تصمیم‌گیری بزه‌کارانه است.

۲-۳- فریب‌کاری و بزه‌های مبتنی بر اعتماد: بازنمای الگوی بزه‌های یقه

سفیدی

نظریه بزه‌های یقه‌سفیدها نخستین بار توسط ادوین ساترلند در دهه پنجاه میلادی مطرح شد. وی این بزه‌ها را «بزه‌هایی می‌داند که توسط اشخاص دارای منزلت و موقعیت اجتماعی بالا، در جریان اشتغال یا فعالیت حرفه‌ای آنان ارتکاب می‌یابد» (Sutherland, 1940). هم‌چنین چارلز رایت میلز، جامعه‌شناس منتقد آمریکایی، جزو اولین پژوهشگران علوم اجتماعی بود که در سال ۱۹۵۱ با انتشار کتاب «یقه سفیدان» به ساختار طبقاتی جدید، ظهور و نقش یقه سفیدها در جامعه پرداخت. برخلاف بزه‌های متعارف، بزه‌های یقه سفیدی به شکل معمول ماهیتی غیرخشونت‌آمیز، پنهان و مبتنی بر فریب، سوءاستفاده از اعتماد، تقلب، دستکاری اسناد، فساد اداری، اختلاس و کلاهبرداری دارند و اغلب در بستر سازمان‌ها، شرکت‌ها یا نهادهای اقتصادی رخ می‌دهند. این بزه‌ها به دلیل پیچیدگی، تخصصی بودن و دشواری کشف، معمولاً از نرخ گزارش‌دهی و تعقیب کیفری پایین‌تری برخوردارند، در حالی که زیان‌های اقتصادی و اجتماعی گسترده‌ای بر جامعه و اعتماد عمومی وارد می‌کنند. در واقع بزه یقه سفیدی، بزه‌ای است که شخص قابل احترام و برخوردار از یک

موقعیت اجتماعی عالی، به اعتبار حوزه نفوذ خود و سوء استفاده از اعتماد و اطمینان ایجاد شده که مبین قانون شکنی‌هایی است، انجام می‌شود. یقه سفیدها معمولاً در ارتکاب بزه با شناخت مفرها و با اتکاء بر هوش سرشار ضمن استفاده از روابط، قانون و ضوابط را مورد تعرض قرار داده و در مواردی با ظاهری قانونی مقررهای حاکم را نقض کرده، مجریان آن را فریب داده و در نتیجه در مقاطع عرفی متعارفی درآمد سرشار از اقدام‌های بزهکارانه تحصیل می‌نمایند (نجفی توانا، ۱۴۰۲: ۲۰۰-۲۰۱).

در همین راستا، فریب‌کاری، تمایل به نیرنگ و سوء استفاده از اعتماد دیگران یکی دیگر از مؤلفه‌های محوری ماکیاولیانیسم است که در آن شخص به طور آگاهانه از دروغ‌گویی، پنهان‌کاری و نقش‌بازی کردن برای دستکاری ادراک و رفتار دیگران استفاده می‌کند. اشخاص با سطح بالای ماکیاولیانیسم، روابط اجتماعی را عرصه‌ای برای اجرای نقش‌های محاسبه شده می‌دانند و با تغییر چهره رفتاری خود متناسب با موقعیت، می‌کوشند اعتماد دیگران را جلب کرده و آن را در راستای اهداف شخصی به کار گیرند، رفتاری که به شکل معمول بدون احساس گناه یا تعارض اخلاقی صورت می‌گیرد (Christie & Geis, 1970: 7). دومین یافته مهم پژوهش، فریب‌کاری آگاهانه و برنامه‌ریزی شده با استفاده از ظاهری موجه و موقعیت اجتماعی عالی در رفتار رابرت پول است. فریب در این شخصیت، رفتاری اتفاقی یا واکنشی نیست، بلکه یک استراتژی پایدار و هدفمند به شمار می‌آید. رابرت پول پیش از ورود به زندگی هر بزه‌دیده، به طور ضمنی یا آشکار، به ارزیابی شرایط روانی، اجتماعی و اقتصادی او می‌پردازد و نقاط ضعف هر شخص را شناسایی می‌کند. انتخاب نقش «تعمیرکار و همدم» برای مری ارتن، «شریک کاری و عاطفی» برای آیسلینگ وایت، و «همسایه‌ای مهربان» برای جنت فریس، «مربی» و «هم‌صحبت خوب» برای جزمین شریو و یک «معشوق و همدم قابل اعتماد» برای بث کرسی نشان دهنده تطبیق آگاهانه نقش‌ها و موقعیت اجتماعی مناسب با نیازهای هر شخص است. این انعطاف نقش‌پذیری، نه ناشی از هویت سیال، بلکه حاصل محاسبه‌ای دقیق برای فریب مؤثرتر است. همان‌گونه که در یافته پیشین و در چارچوب نظریه انتخاب عقلانی نیز اشاره شد، رابرت پول با سنجش آگاهانه‌ی منافع و هزینه‌های هر نقش، مناسب‌ترین نقاب و

موقعیت اجتماعی را برای دسترسی امن‌تر به اهداف بزه‌کارانه خود برمی‌گزیند (Cornish 1-8: 1986, & Clarke). در چارچوب نظری ماکیاویلیانیسم، چنین رفتاری بیانگر توانایی بالا در نقش بازی کردن، پنهان سازی نیت واقعی و مدیریت ادراک دیگران است؛ ویژگی‌ای که در پژوهش‌های روان‌شناختی به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی این صفت شخصیتی شناخته می‌شود. این الگو را می‌توان با نظریه‌ی نمایشی و مدیریت تأثیر اروینگ گافمن نیز توضیح داد. گافمن نشان می‌دهد که اشخاص در تعاملات روزمره هم‌چون بازیگران روی «صحنه» عمل می‌کنند و می‌کوشند تصویری کنترل شده و مطلوب از خود به مخاطبان عرضه کنند؛ تصویری که از طریق تنظیم آگاهانه‌ی حرکات، گفتار، ظاهر و نشانه‌های رفتاری شکل می‌گیرد (Goffman, 1959: 22-27). در چارچوب مدیریت تأثیر، کنشگر با استفاده از «نقش‌های نمایشی» و تفکیک میان «جلوی صحنه» و «پشت صحنه»، کوشش می‌کند تعریف خاصی از موقعیت و هویت خود را بر دیگران تحمیل کند. رابرت پول به طور دقیق با بهره‌گیری از چنین سازوکاری، چهره‌ای حرفه‌ای، دلسوز، قابل اعتماد یا عاشق‌پیشه را در جلوی صحنه به نمایش می‌گذارد، در حالی که نیت واقعی او، یعنی بهره‌برداری مالی و عاطفی از بزه‌دیدگان، در پشت صحنه پنهان می‌ماند.

از منظر جرم‌شناختی، این گونه نقش‌آفرینی و مدیریت اثر با الگوی بزه‌های یقه‌سفیدی هم‌خوان است؛ بزه‌هایی که در آن‌ها مرتکب در پوشش چهره‌ای «محترم» و «در خور اعتماد»، از جایگاه اجتماعی، نقش حرفه‌ای یا رابطه‌ی مشروع خود برای فریب و بهره‌کشی بهره می‌گیرد، بی‌آن‌که به خشونت آشکار متوسل شود (Sutherland, 1949: 9-12).

در واقع مهم‌ترین ویژگی مرتکبان بزه‌های یقه‌سفیدی این است که پایگاه اجتماعی بالایی دارند (میرخلیلی و موحدی، ۱۴۰۴: ۷) یا حداقل تظاهر می‌کنند که این چنین هستند. در چنین بستری، مهارت رابرت پول در ایفای نقش‌های متنوع و کنترل تصویر اجتماعی خود، ابزار اصلی ارتکاب بزه است و نشان می‌دهد که فریب‌کاری او نه فقط یک صفت روان‌شناختی، بلکه بخشی از استراتژی آگاهانه‌ی او در طراحی و اجرای کنش بزه‌کارانه است.

جدول ۱- نقش‌های رابرت پول برای هریک از بزه‌دیدگان^۱

بث کرسی	جنت فریس	جزمین شریو	آیسلینگ	مری ارتن
همدم، دوست و معشوق (ادوارد گرین)	همسایه و دوست خوب (باب)	مربی ورزشی و هم‌صحبت (رابی)	شریک عاطفی و کاری (برتی)	تعمیرکار و یک همدم (رابرت پول)

۳-۳- شناسایی آماج مناسب

لارنس کوهن و مارکوس فلسون در سال ۱۹۷۹ م. نظریه فعالیت‌های روزمره را با الهام از دیدگاه‌های مطرح در نظریه انتخاب خردگرا که چارچوبی برای فهم و اغلب تقلید و مدل‌سازی رفتارهای اجتماعی و اقتصادی است، ارائه کردند. بر مبنای نظریه فعالیت‌های روزمره، تحقق بزه مستلزم هم‌زمانی سه عنصر اساسی شامل وجود بزه‌کار با انگیزه، هدف مناسب و فقدان محافظ یا نگهبان مؤثر است؛ به گونه‌ای که هرگونه تغییر در زمان یا مکان که موجب گردهم آمدن این سه عنصر شود، احتمال وقوع بزه را افزایش می‌دهد (رایجیان اصلی و فلاحیان، ۱۴۰۳: ۷). در این نظریه، تأکید اصلی بر آن است که بزه بیش از آن که محصول ویژگی‌های فردی باشد، نتیجه فراهم شدن فرصت‌های مناسب برای ارتکاب آن است. از این رو، تغییر در الگوی فعالیت‌های روزمره اشخاص، می‌تواند احتمال هم‌زمانی این سه عنصر را افزایش داده یا کاهش دهد و در نهایت زمینه وقوع یا عدم وقوع بزه را فراهم سازد.

در پژوهش‌های روان‌شناختی نیز، گرایش به ارزیابی و هدف‌گیری اشخاص و آماج مناسب یکی از مولفه‌های ماکیاویلیانیسم است که شباهت بسیار زیادی به نظریه فعالیت‌های روزمره دارد. در واقع اشخاصی که از نظر مالی و اجتماعی در موقعیتی مناسب و ارزشمند قرار دارند، می‌توانند به آسانی در تحقق اهداف شخصی اشخاص ماکیاویلیانیسم مورد بهره‌برداری قرار گیرند (Jones & Paulhus, 2009: 93). از یافته‌های مهم پژوهش حاضر نیز، توانایی رابرت پول در شناسایی و انتخاب هدفمند اشخاص ثروتمند یا دارای منافع مالی قابل بهره‌برداری است. تحلیل کنش‌ها و روابط این شخصیت در رمان سه‌شنبه

۱- مأخذ از نویسندگان

گذشت نشان می‌دهد که انتخاب بزه‌دیدگان او تصادفی یا تنها مبتنی بر دسترسی آسان نیست، بلکه بر اساس ارزیابی دقیق وضعیت مالی، دارایی‌های بالقوه و امکان سودآوری بلندمدت صورت می‌گیرد. این الگو به روشنی با مؤلفه ارزیابی حساب شده آماج مناسب در شخصیت‌های ماکیاویلیانیستی همخوانی دارد، جایی که شخص پیش از ورود به رابطه، هدف مناسب را شناسایی کرده و موانع موجود را هم مورد بررسی قرار می‌دهد. هم‌چنین این همان منطق «بزه‌کار حسابگر» در اندیشه بنتام است، یعنی بزه‌کار کنش خود را بر پایه محاسبه سود و زیان تنظیم می‌کند و تنها زمانی دست به عمل می‌زند که سود احتمالی بر هزینه‌های اخلاقی، اجتماعی یا خطر افشا غلبه داشته باشد.

رابرت پول نیز در فرآیند انتخاب بزه‌دیدگان، به طور هم‌زمان دو شاخص «ارزش هدف» و «آسیب‌پذیری» را مدنظر قرار می‌دهد. این الگوی انتخاب با دو مؤلفه اساسی نظریه فعالیت‌های روزمره، یعنی «آماج مناسب» و «فقدان محافظ یا نگهبان مؤثر» مطابقت دارد، زیرا او اشخاصی را هدف قرار می‌دهد که علاوه بر برخورداری از منابع مالی، به دلیل ضعف نظارت اجتماعی یا شرایط شخصی، ظرفیت بیشتری برای فریب خوردن و بهره‌برداری بزه‌کارانه دارند. او سراغ اشخاصی می‌رود که از نظر مالی در موقعیتی مطلوب اما از نظر عاطفی، روانی یا اجتماعی آسیب‌پذیرند. همین الگو در رابطه با مری ارتن، خانواده‌های وایت و بث کرسی دیده می‌شود، جایی که رابرت با بهره‌گیری از تنهایی، خلأ عاطفی یا ناپایداری روانی این اشخاص، به تدریج وارد زندگی‌شان شده و برای دستیابی به اموال و منابع مالی آنان نفوذ می‌کند. در این نگاه، رابطه تنها ابزار بهره‌کشی است و دیگران به عنوان منابع سود بالقوه تعریف می‌شوند.

جدول ۲-خلاءهای عاطفی، روانی و اجتماعی بزه‌دیدگان رابرت پول^۱

بث کرسی	جنت فریس	جزمین شریو	آیسلینگ	مری ارتن
این دختر بزرگ‌ترین فرزند خانواده و در برقراری ارتباط با دیگران دچار ناتوانی بود و همواره با تمسخر و انتقاد اطرافیان مواجه می‌شد. رفتارهای او گاهی باعث ایجاد مشکلات و دردسر برای خانواده و اطرافیانش می‌شد و از نظر جسمی و ظاهری بسیار چاق، زشت و عصبی بود و هیچ پسر و مردی حاضر به دوستی و برقراری رابطه با او نبود.	جنت علاقه داشت بچه‌دار شود. او زنی تنها بود که تجربه فقدان خانواده و فرزند را پشت سر گذاشته بود. پیش‌تر یک بار وارد رابطه‌ای شده و امید داشت با آن شخص تشکیل خانواده دهد، اما این رابطه به شکست انجامید. وی علاوه‌بر آسیب‌های روانی ناشی از این تجربه‌ها، در پی برقراری ارتباط با شخصی بود که بتواند به او همدردی و حمایت اجتماعی ارائه دهد.	نیازمند دریافت توجه و تأیید بود و در پی برقراری ارتباط با شخصی می‌گشت که به سخنان او گوش دهد و برای گفته‌هایش اهمیت قائل شود.	او در جوانی دارای آرمان‌های شخصی و تحصیلی والایی بود، اما اکنون در کشاکش مسئولیت‌های مادری خانه نشین شده و از پویایی اجتماعی و شغلی بازمانده است؛ در حالی‌که همسرش پله‌های ترقی شغلی را پیموده و در برابر تلاش‌های روزمره او در فضای خانه، رفتاری سرد، بی احساس و بی‌تفاوت پیشه کرده است.	زنی سالمند و تنها که در خانه‌ای قدیمی و فرسوده زندگی می‌کند و به دلیل شرایط سنی و وضعیت زندگی خود، نیازمند همراهی و دریافت کمک در انجام امور روزمره است.

در مجموع، یافته سوم پژوهش نشان می‌دهد که رابرت پول نه تنها در فریب و نقش بازی کردن مهارت داشت، بلکه از هوش اقتصادی و محاسبه‌گری بالایی برخوردار بود. او با انتخاب آگاهانه اشخاص ثروتمند یا دارای قدرت مالی بالقوه، رفتار خود را در

۱- مأخذ از نویسندگان

چارچوب منطق سودمحور و حسابگرانه ماکیاویلیانیسم سازمان‌دهی می‌کرد؛ منطقی که در آن، روابط انسانی به فرصت‌های اقتصادی و مالی تقلیل می‌یابند و ارزش اشخاص، نه بر اساس هویت انسانی، بلکه بر پایه میزان منفعت مالی قابل استخراج از آن‌ها سنجیده می‌شود. این الگوی بزده‌یابی را می‌توان در چارچوب نظریه فعالیت‌های روزمره نیز تبیین کرد. در این نظریه، وقوع بزده مستلزم هم‌زمانی سه عامل است؛ وجود یک بزده کار با انگیزه، نبود یک نگهبان یا محافظ قابل اُ و وجود یک آماج یا بزده‌دیده مناسب (رایجیان اصلی، ۱۴۰۲: ۲۴۵). انتخاب بزده‌دیدگان از سوی رابرت پول نشان می‌دهد که او به شکل مشخص و دقیق چنین هدف‌های مناسبی را شناسایی می‌کند. اشخاصی که هم از پشتوانه مالی و دارایی خوبی برخوردارند و هم از حمایت عاطفی و اجتماعی کافی بی‌بهره‌اند، و در نتیجه برای بهره‌کشی بزده‌کارانه مستعدتر هستند. بدین ترتیب، فرآیند انتخاب بزده‌دیده در رفتار رابرت پول را می‌توان حاصل تلفیق دو منطق دانست: از یک سو، منفعت‌طلبی ماکیاویلیانیستی که دیگران را بر حسب ظرفیت تولید سود مالی ارزش‌گذاری می‌کند و از سوی دیگر، نگاه فرصت‌مدار نظریه فعالیت‌های روزمره به «هدف مناسب». او با سنجش عقلانی منافع و هزینه‌ها، ثروت و آسیب‌پذیری را در کنار هم قرار می‌دهد و بر این اساس، روابطی را سامان می‌دهد که در آن، امکان بهره‌کشی مالی و روانی به حداکثر می‌رسد.

۳-۴- هویت‌های متعدد ساختگی و بازتولید فرصت‌های بزده‌کارانه

یکی از برجسته‌ترین مؤلفه‌های ماکیاویلیانیسم در شخصیت رابرت پول، توانایی او در خلق و مدیریت هویت‌های متعدد، ساختگی و جعلی است. این هویت‌ها نه به صورت تصادفی، بلکه به شکلی هدفمند و متناسب با شرایط اجتماعی و نوع بزده‌دیده انتخاب می‌شوند. در چارچوب نظری ماکیاویلیانیسم، پنهان‌کاری، کنترل اطلاعات شخصی و مدیریت تصویر اجتماعی، از ابزارهای اصلی برای حفظ برتری و پیشبرد اهداف شخصی به شمار می‌روند.

1 -Motivated Offender

2 -Absence of Capable Guardian

3 -Suitable Target

رابرت پول دقیقاً از همین راهبرد بهره می‌گیرد و با حذف یا تحریف گذشته خود، امکان هر گونه نظارت اجتماعی، پاسخ‌گویی اخلاقی یا پیگیری حقوقی را به حداقل می‌رساند. در رمان سه‌شنبه گذشت، رابرت پول تنها به استفاده از نام‌های متفاوت بسنده نمی‌کند، بلکه برای هر موقعیت اجتماعی، «نقش» متفاوتی خلق می‌کند. او در مواجهه با زنان مسن و ثروتمند، چهره‌ای متین، مسئولیت‌پذیر و حمایتگر از خود نشان می‌دهد؛ در تعامل با زنان متأهل و دارای خلأ عاطفی، به شخصی جذاب، فهمیده و رازدار تبدیل می‌شود؛ و در موقعیت‌های حرفه‌ای، چهره‌ای حسابگر و مطمئن به خود می‌گیرد. این تغییر چهره‌ها، نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری رفتاری بالا و مهارت در مدیریت برداشت دیگران است، مهارتی که در روان‌شناسی اجتماعی با مفهوم «ارائه خود» و در ادبیات شخصیت‌شناسی با گرایش‌های ماکیاولیانیستی پیوند دارد.

جعل هویت در رفتار رابرت تنها ابزاری برای پنهان شدن نیست، بلکه سازوکاری فعال برای کنترل روایت زندگی خود است. او با ارائه اطلاعات حداقلی درباره گذشته، از شکل‌گیری هرگونه تصویر منسجم و قابل پیگیری از شخصیت واقعی‌اش جلوگیری می‌کند. بزه‌دیدگان او، هرگز به تارخچه‌ای شفاف از زندگی‌اش دست نمی‌یابند و همین ابهام، نوعی عدم تقارن اطلاعاتی ایجاد می‌کند؛ دیگران در برابر او شفاف‌اند، اما او در برابر دیگران مبهم باقی می‌ماند. این عدم تقارن، یکی از پایه‌های قدرت در روابط ماکیاولیانیستی است، زیرا شخص با در اختیار داشتن اطلاعات بیشتر، موقعیت برتر و مسلط‌تری پیدا می‌کند.

از منظر نظری، این ویژگی با تعریف کلاسیک ماکیاولیانیسم هم‌خوانی دارد، جایی که شخص تمایل دارد روابط را نه بر مبنای صداقت و شفافیت، بلکه بر پایه محاسبه و پنهان‌کاری مدیریت کند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اشخاص دارای سطح بالای ماکیاولیانیسم، تمایل بیشتری به دروغ‌گویی ابزاری، تحریف واقعیت و مدیریت گزینشی اطلاعات دارند. در این چارچوب، حقیقت یک ارزش اخلاقی مطلق نیست، بلکه ابزاری انعطاف‌پذیر است که می‌توان آن را مطابق با منافع شخصی باز تعریف کرد. رابرت پول به

شکل دقیق چنین نگرشی دارد، گذشته او چیزی نیست که باید صادقانه بازگو شود، بلکه روایتی است که باید به تناسب مخاطب تنظیم گردد. نمونه بارز این رویکرد را می‌توان در نحوه معرفی خود به زنان مختلف مشاهده نمود. هر یک از آن‌ها نسخه‌ای متفاوت از رابرت را می‌شناسند، این نسخه‌ها به گونه‌ای طراحی شده‌اند تا نیازهای روانی خاص همان شخص را پاسخ دهند. در نتیجه، وقتی روابط فرو می‌پاشند یا فریب آشکار می‌شود، بزه‌دیدگان با شخصیتی مواجه می‌شوند که گویی هرگز به طور کامل او را نشناخته‌اند. این شکاف میان «تصویر ارائه شده» و «واقعیت پنهان» نه تنها ابزار کلاهبرداری، بلکه سازوکاری برای تخریب اعتماد و سردرگمی روانی بزه‌دیدگان است.

از منظر جرم‌شناختی، استفاده از هویت‌های جعلی یکی از ابزارهای رایج در بزه‌های فریبکارانه و کلاهبرداری‌های پیچیده است، به ویژه در مواردی که بزه‌کار نیازمند برقراری رابطه طولانی‌مدت با بزه‌دیده است. چنین بزه‌هایی به طور عمده مبتنی بر خشونت فیزیکی نیستند، بلکه بر پایه اعتمادسازی تدریجی و سپس سوءاستفاده از آن شکل می‌گیرند. در این نوع کنش‌ها، هویت ساختگی نه یک پوشش ساده، بلکه یک «استراتژی بلندمدت» است (Harding et al., 2025: 618-619). رابرت پول نیز دقیقاً از همین الگو پیروی می‌کند، او پیش از بهره‌برداری مالی، هویت متناسب را بنا می‌کند و به تدریج آن را تثبیت می‌سازد. نکته قابل توجه این است که این جعل هویت، تنها جنبه بیرونی ندارد، بلکه نشان‌دهنده نوعی «سیالیت هویتی» در سطح درونی نیز هست. رابرت پول به گونه‌ای عمل می‌کند که گویی فاقد یک هسته هویتی ثابت و متعهد است. ارزش‌ها، گذشته و حتی عواطف او تابع موقعیت‌اند. این ویژگی، با مفهوم «خود ابزاری» در شخصیت‌های ماکیاویلیانیستی هم‌راستا است، جایی که هویت نه یک امر اصیل و پایدار، بلکه ابزاری برای دست‌یابی به قدرت و منفعت تلقی می‌شود.

۵-۴- خنثی سازی اخلاقی و بی تفاوتی عاطفی در شخصیت جنایی

نظریه خنثی سازی حاصل اندیشه‌های دیوید ماززا و گرشام سایکس است. این نظریه یکی از مشهورترین نظریه‌های جرم‌شناسی به شمار می‌رود که بر مسائل روان شناختی تمرکز دارد. نظریه پردازان خنثی سازی در مقام پاسخ به چرایی ارتکاب بزه بر این امر تأکید

می‌کنند که بزه‌کاران دارای نظام ارزشی خاصی هستند و شرایط موجود، آن‌ها را در وضعیت بزه‌زا قرار می‌دهد. ماتزا در کتاب «بزه‌کاری و سرگردانی» در ارزیابی مصاحبه‌های ژرفایی با بزه‌کاران به این نتیجه رسیده است که آنان رفتارهای بزه‌کارانه خود را غیراخلاقی می‌دانند، ولی با بهره‌گیری از استدلال‌هایشان، اثر این رفتارها را خنثی می‌کنند (رحیمی‌نژاد و دیگران، ۱۳۹۴: ۹۴). بر اساس این نظریه، شخص می‌تواند با علم به غیراخلاقی بودن رفتار خویش و بها دادن به قوانین، آن‌ها را از طریق فنون خنثی‌سازی نقض کند. از این‌رو، بزه‌کاران ارزش‌های اجتماعی را معتبر می‌دانند، با توسل به فنون خنثی‌سازی، آن‌ها را برای خود بی‌اثر می‌سازند.

ماتزا در تبیین نظریه خنثی‌سازی معتقد است که بزه‌کاران پیش از ارتکاب بزه، باید موانع درونی‌شان همانند وجدان و اخلاق را کنار بزنند. بدین ترتیب، بزه‌کاران بالقوه با فراگیری تکنیک‌های خنثی‌سازی، به بزه‌کاران واقعی تبدیل می‌شوند، زیرا خنثی‌سازی از یک سو، نقض موانع درونی ارتکاب بزه را مشروع جلوه می‌دهد و از سوی دیگر، به بزه‌کار همان اعتباری را می‌بخشد که شخص درستکار برای عمل خود قائل است. ماتزا و سایکس به تکنیک‌های خنثی‌سازی به عنوان ابزاری برای از بین بردن احساس گناه و توجیه مشارکت در فعالیت‌های بزه‌کارانه اشاره دارند (Bryant et al., 2017:14). بنابراین خنثی‌سازی شیوه‌ای است که بزه‌کاران برای انکار تقصیر ناشی از رفتار بزه‌کارانه بدان متوسل می‌شوند. دلیل تراشی‌ها و استدلال‌های خودمحورانه بزه‌کار در فرآیند خنثی‌سازی موجب می‌شود که وی ارزش‌ها، هنجارها و قوانین موجود را برای خود خنثی و بی‌اثر کند. در این شرایط است که شخص می‌تواند با غلبه بر قوای درونی مرتکب بزه شود. از این‌رو، توجیهات شخص منحرف نسبت به رفتار خویش، فنون خنثی‌سازی نامیده می‌شود که عبارتند از: انکار مسئولیت، انکار خسارت، انکار بزه‌دیده، محکوم کردن محکوم‌کنندگان و در نهایت، پای‌بندی به اعتقادات بالاتر.

در همین راستا، یکی از بنیادی‌ترین مؤلفه‌های شخصیت ماکیاولیانیستی، بی‌تفاوتی نسبت به ملاحظات اخلاقی و فقدان احساس مسئولیت در قبال پیامدهای رفتار است. در چنین الگویی، اخلاق نه یک اصل درونی و الزام‌آور، بلکه مجموعه‌ای از قواعد بیرونی و

قابل دور زدن تلقی می‌شود. شخص ماکیاولیانیستی رفتار خود را نه بر اساس معیارهای اخلاقی، وجدان و یا همدلی، بلکه بر پایه توجیهات درونی و منافع خود تنظیم می‌کند (Himes, Olson-Buchanan & Elson, 2021: 701) در رمان سه‌شنبه گذشت، رابرت پول تجسم روشن این نگرش است. شخصیتی که در سراسر روایت، هیچ‌گاه اعمال خود را از منظر اخلاقی مورد بازاندیشی قرار نمی‌دهد و نشانه‌ای از احساس گناه، پشیمانی و یا تعهد اخلاقی پایدار در او دیده نمی‌شود. در تعاملات رابرت با بزه‌دیدگان؛ کلاهبرداری، دروغ‌گویی، جعل هویت و سوءاستفاده عاطفی، نه به عنوان رفتارهایی مسأله‌دار، بلکه به مثابه ابزارهایی مشروع برای دستیابی به اهداف شخصی جلوه می‌کنند. او روابط را طراحی می‌کند، اعتماد می‌سازد و سپس آن را در زمان مناسب به سرمایه‌ای برای بهره‌برداری تبدیل می‌نماید. نکته مهم آن است که این فرآیند بدون هیچ نشانه‌ای از تعارض درونی، عذاب وجدان، پشیمانی یا کشمکش اخلاقی صورت می‌گیرد. برخلاف شخصیت‌هایی که پس از آسیب زدن به دیگران دچار عذاب وجدان می‌شوند و یا دست‌کم لحظه‌ای تردید می‌کنند، رابرت با خونسردی و انسجام رفتاری به مسیر خود ادامه می‌دهد. این ثبات رفتاری نشان می‌دهد که بی‌تفاوتی اخلاقی در او وضعیتی موقتی نیست، بلکه بخشی ساختاری از شخصیت اوست.

از منظر نظری، این الگو با یکی از گزاره‌های بنیادین منسوب به اندیشه ماکیاولی هم‌راستا است: «هدف، وسیله را توجیه می‌کند». هرچند این عبارت به صورت مستقیم در آثار ماکیاولی نیامده، اما روح حاکم بر تفسیرهای ماکیاولیانیسم در روان‌شناسی شخصیت، بر تقدم نتیجه بر فرآیند تأکید دارد (Christie & Geis, 1970: 10-12; Jones & Paulhus, 2009: 94-96). در این چارچوب، ارزش‌گذاری اخلاقی رفتار تابع پیامد آن برای شخص بوده و تابع هنجارهای جمعی نیست. رابرت پول نیز به شکل کامل از همین منطق پیروی می‌کند، تا زمانی که رفتار او در جهت تأمین منافع شخصی است و خطر فوری ایجاد نمی‌کند، نیازی به بازبینی اخلاقی آن نمی‌بیند. چنین الگویی با مفهوم «خنثی‌سازی اخلاقی» نیز قابل تبیین است. بر اساس نظریه فنون خنثی‌سازی ساترلند و ماتزا، بزه‌کاران از طریق سازوکارهای شناختی، اعمال خود را توجیه نموده و هنجارهای اخلاقی را به طور

موقت تعلیق می‌کنند (Sykes & Matza, 1957: 667-669). در شخصیت رابرت پول، فقدان احساس گناه و تلقی فریب و سوءاستفاده به عنوان ابزارهای مشروع دستیابی به منافع شخصی، نشان می‌دهد که به احتمال زیاد رفتارهای او با نوعی خنثی‌سازی ملاحظات اخلاقی همراه است. به بیان دیگر، رابرت پول برای استمرار رفتارهای فریبکارانه خود نیازمند کنار گذاشتن کامل اخلاق نیست، بلکه با بهره‌گیری از سازوکارهای خنثی‌سازی، الزام اخلاقی را در موقعیت‌های خاص بی‌اثر می‌سازد. در چنین وضعیتی، مسئولیت رفتار به واسطه توجیهات شناختی تضعیف شده و آسیب وارد شده به بزه‌دیده اهمیت اخلاقی خود را از دست می‌دهد. از این رو، فنون خنثی‌سازی را می‌توان حلقه واسطی دانست که نگرش ماکیاویستی را به رفتار بزه‌کارانه پیوند می‌دهد، زیرا این فنون به شخص امکان می‌دهد بدون تجربه تعارض درونی یا احساس گناه، رفتارهای سودجویانه خود را مشروع و قابل قبول تلقی کند.

هم‌چنین بی‌تفاوتی عاطفی رابرت، مکمل بی‌تفاوتی اخلاقی اوست. او نه از سر تکانشگری یا هیجان آنی، بلکه بر اساس محاسبه و منفعت طلبی سرد عمل می‌کند. این الگو با توصیف‌های ارائه شده در ادبیات سه‌گانه تاریک شخصیت هم‌خوانی دارد؛ جایی که ماکیاولیانیسم در مقایسه با سایکوپاتی، با خودکنترلی بالاتر، برنامه‌ریزی راهبردی و خونسردی هیجانی شناخته می‌شود (Paulhus & Williams, 2002: 557-559). برخلاف سایکوپات‌ها که رفتارهایشان به شکل عمده تکانشی و همراه با هیجان طلبی است، اشخاص ماکیاولیانیست می‌توانند در عین فقدان تعهد اخلاقی درونی، رفتاری حسابگرانه و بلندمدت داشته باشند (Jones & Figueredo, 2013: 523-525).

نکته قابل تأمل آن است که بی‌تفاوتی اخلاقی رابرت، تنها در سطح فردی باقی نمی‌ماند، بلکه به تخریب تدریجی بافت روابط اجتماعی منجر می‌شود. او با ایجاد وابستگی‌های کاذب، سوءاستفاده از اعتماد و قطع ناگهانی روابط، نوعی بی‌ثباتی عاطفی در اطراف خود ایجاد می‌کند. بزه‌دیدگان او نه تنها از نظر مالی یا عاطفی آسیب می‌بینند، بلکه اعتمادشان به دیگران نیز تضعیف می‌شود. این وضعیت با دیدگاه جرم‌شناختی ادوین ساترلند درباره بزه‌های مبتنی بر اعتماد نیز قابل تبیین است. ساترلند معتقد بود بسیاری از

بزه‌های غیرخشونت‌آمیز نه از طریق زور فیزیکی، بلکه با سوءاستفاده از روابط مبتنی بر اعتماد و تعاملات عادی اجتماعی ارتکاب می‌یابند (Sutherland, 1949: 8-10). در روایت حاضر نیز رابرت پول با بهره‌گیری از اعتماد ایجاد شده میان خود و بزه‌دیدگان، زمینه ارتکاب اعمال بزهکارانه را فراهم می‌کند و از این رهگذر، سرمایه اجتماعی و اعتماد میان فردی را فرسایش می‌دهد. به این ترتیب، بی‌تفاوتی اخلاقی فردی به پیامدهای اجتماعی گسترده‌تری منتهی می‌شود، مسأله‌ای که از منظر جرم‌شناسی اهمیت ویژه‌ای دارد. در مجموع، تحلیل رفتار رابرت پول نشان می‌دهد که بی‌تفاوتی اخلاقی و عاطفی در او نه یک ضعف گذرا، بلکه بنیان راهبرد زندگی اوست. در چنین چارچوبی، اخلاق به مانعی بیرونی تقلیل می‌یابد که باید دور زده شود، و عواطف دیگران به داده‌هایی برای محاسبه تبدیل می‌شوند. این ویژگی، در کنار همدلی شناختی ابزارمند، جعل هویت و بدبینی بنیادین، تصویر منسجمی از یک تیپ شخصیتی ماکیاویلیانیستی ارائه می‌دهد، شخصیتی که بدون نیاز به خشونت آشکار، از طریق فرسایش تدریجی اعتماد و مسئولیت اخلاقی، آسیب عمیق و پایدار برجای می‌گذارد.

هم‌چنین شایان ذکر است که «شخصیت جنایی» در اندیشه ژان پیناتل به مجموعه‌ای از ویژگی‌های به نسبت پایدار روانی و شخصیتی اشاره دارد که احتمال گرایش شخص به رفتار بزه‌کارانه را افزایش می‌دهد، بی‌آن‌که به‌تنهایی علت وقوع بزه باشد. از نظر پیناتل، هسته مرکزی شخصیت جنایی بر چهار مؤلفه اصلی؛ خودمحوری، پرخاشگری، بی‌ثباتی یا ناپایداری و بی‌تفاوتی عاطفی استوار است. هرچه این مؤلفه‌ها در شخص قوی‌تر باشند، آمادگی او برای ارتکاب بزه نیز بیشتر خواهد بود، به ویژه اگر شرایط اجتماعی و محیطی مساعد ارتکاب بزه فراهم شود (گسن، ۱۳۹۶: ۱۷۵). رابرت پول نیز تجسم بارز بی‌تفاوتی عاطفی و اخلاقی به عنوان یکی از مولفه‌های شخصیت جنایی پیناتل است. او فاقد هرگونه تعارض درونی، پشیمانی یا تردید اخلاقی در برابر اعمالی نظیر کلاهبرداری، فریب و سوءاستفاده از بزه‌دیدگان است و این بی‌تفاوتی نه موقتی، بلکه بخشی از ساختار هسته‌ای شخصیت اوست، همان‌گونه که پیناتل در توصیف شخصیت جنایی به آن اشاره می‌کند.

نتیجه گیری

یافته های این پژوهش نشان داد که الگوی رفتاری رابرت پول را نمی توان تنها به عنوان مجموعه ای از کنش های فردی یا ویژگی های شخصیتی پراکنده تبیین کرد، بلکه این الگو بیانگر نوعی عقلانیت ابزاری است که در آن روابط اجتماعی در خدمت تأمین منافع شخصی قرار می گیرند. از این منظر، ماکیاولیانیسم در شخصیت رابرت پول نه تنها یک صفت روان شناختی، بلکه سازوکاری است که امکان تبدیل فرصت های اجتماعی به فرصت های بزه کارانه را فراهم می کند. تحلیل داده ها نشان داد که در این شخصیت، روابط انسانی واجد ارزش ذاتی نیستند، بلکه کارکردی ابزاری پیدا می کنند و به عنوان وسیله ای برای کسب منفعت، اعمال نفوذ و کنترل دیگران مورد استفاده قرار می گیرند.

بررسی کنش های رابرت پول نشان داد که وی برای تحقق اهداف خود، بیش از آن که به اجبار، خشونت فیزیکی یا واکنش های تکانشی متوسل شود، بر فریب، اعتمادسازی، مدیریت برداشت دیگران و بهره برداری از آسیب پذیری بزه دیدگان تکیه می کند. این ویژگی سبب می شود که کنش بزه کارانه در قالب فرآیندی تدریجی و مبتنی بر تعامل های روزمره شکل گیرد، فرآیندی که در آن بزه دیده پیش از آن که با اجبار مستقیم مواجه شود، در نتیجه اعتماد و وابستگی ایجادشده، در موقعیتی قرار می گیرد که امکان سوء استفاده از او فراهم می شود. از این رو، بزه در این الگو محصول فوران خشم و خشونت نیست، بلکه حاصل فرآیند تدریجی نفوذ، دست کاری و بهره برداری از روابط اجتماعی است. این یافته نشان می دهد که بخش قابل توجهی از بزه های غیر خشونت آمیز بر پایه سرمایه اجتماعی و اعتماد شکل می گیرند و همین امر موجب پنهان ماندن فرآیند بزه کاری و دشوار شدن شناسایی آن می شود.

یافته ها هم چنین نشان داد که رفتار رابرت پول با مفروضات نظریه انتخاب عقلانی کرنیش و کلارک و بزه کار حسابگر جرمی بنتام هم خوانی دارد، زیرا انتخاب بزه دیده، زمان مداخله، شیوه نزدیک شدن به اشخاص و استمرار روابط، همگی بر مبنای ارزیابی سود و زیان و کاهش احتمال کشف و کیفر صورت می گیرد. در این معنا، بزه کاری در شخصیت او بیش از آن که رفتاری هیجانی و تکانشی باشد، کنشی حساب گرانه، هدفمند

و مبتنی بر محاسبه عقلانی است. بنابراین، کنش بزه‌کارانه رابرت پول را می‌توان در زمره بزه‌هایی دانست که در آن‌ها عنصر برنامه‌ریزی، صبر راهبردی و مدیریت ریسک نقش تعیین‌کننده دارند. چنین الگویی با ویژگی‌های بزه‌های مبتنی بر فریب، کلاهبرداری، یقه سفیدی و سایر اشکال غیر خشونت‌آمیز بزه‌کاری انطباق بیشتری دارد، بزه‌هایی که در آن‌ها سرمایه اصلی بزه‌کار نه زور فیزیکی، بلکه توانایی ایجاد اعتماد و بهره‌برداری از آن است. از سوی دیگر، تحلیل داده‌ها نشان داد که برخی از ویژگی‌های شخصیتی رابرت پول با مفروضات نظریه فعالیت روزمره کوهن و فلسون نیز قابل تبیین است. در این نظریه، رخ دادن بزه مستلزم هم‌زمانی سه عنصر «بزه‌کار با انگیزه»، «هدف مناسب» و «فقدان مراقبت مؤثر» است. رابرت پول در اغلب موارد با شناسایی اشخاص آسیب‌پذیر، سالمندان تنها یا اشخاصی که از حمایت کافی برخوردار نیستند، شرایط لازم برای ارتکاب بزه را فراهم می‌سازد. بدین ترتیب، بزه‌دیدگان نه به صورت تصادفی، بلکه بر اساس میزان آسیب‌پذیری و امکان بهره‌برداری انتخاب می‌شوند. این امر نشان می‌دهد که در بسیاری از موارد، بزه‌کاران دارای ویژگی‌های ماکیاویلیانی نه تنها از فرصت‌های موجود استفاده می‌کنند، بلکه با نفوذ در شبکه روابط اجتماعی، فرصت‌های بزه‌کارانه را بازتولید می‌کنند.

هم‌چنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرصت‌های بزه‌کارانه تنها محصول شرایط بیرونی نیستند، بلکه برخی ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند در شناسایی، تولید و بهره‌برداری از این فرصت‌ها نقش فعالی ایفا کنند. در واقع، رابرت پول تنها از فرصت‌های موجود استفاده نمی‌کند، بلکه از طریق دستکاری روابط اجتماعی، اعتمادسازی و ایجاد وابستگی عاطفی، زمینه‌های جدیدی برای ارتکاب بزه پدید می‌آورد. از این حیث، یافته‌های پژوهش حاضر از دیدگاه‌هایی حمایت می‌کند که بزه‌کاری را محصول تعامل میان ویژگی‌های شخصی و موقعیت‌های اجتماعی می‌دانند و از تقلیل آن به عوامل تنها روان‌شناختی و یا محیطی پرهیز می‌کنند.

از منظر جرم‌شناسی شخصیت، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ماکیاویلیانیسم را نباید تنها به عنوان یک ویژگی روان‌شناختی منفرد در نظر گرفت، بلکه این سازه می‌تواند در تعامل با فرصت‌های محیطی، ضعف کنترل‌های اجتماعی و آسیب‌پذیری بزه‌دیدگان،

به عاملی تسهیل کننده در فرآیند بزهکاری تبدیل شود. در واقع، آنچه در شخصیت رابرت پول مشاهده می شود، ترکیبی از محاسبه گری، فقدان دلبستگی اخلاقی و عاطفی، بهره برداری از اعتماد و توانایی مدیریت برداشت دیگران است، عناصری که در بسیاری از بزه های اقتصادی، یقه سفیدی، کلاهبرداری های پیچیده و سوءاستفاده های مبتنی بر روابط انسانی نیز مشاهده می شوند.

یافته های پژوهش حاضر هم چنین نشان داد که اشکال نوین بزه کاری به طور حتم با خشونت آشکار، تکانش گری یا رفتارهای ضد اجتماعی آشکار همراه نیستند، بلکه ممکن است در پوشش روابط عادی، اعتماد متقابل و تعاملات روزمره ظهور یابند. از این رو، تمرکز صرف بر خشونت فیزیکی در تحلیل بزه کاری، می تواند موجب نادیده گرفتن گونه هایی از انحراف اجتماعی شود که بر پایه فریب، نفوذ روانی و سوءاستفاده از سرمایه اجتماعی دیگران استوار هستند. رابرت پول نمونه ای از بزه کارانی است که قدرت خود را نه از طریق اجبار مستقیم، بلکه از طریق مدیریت ادراک، نفوذ تدریجی و بهره برداری از ضعف های روانی و اجتماعی بزه دیدگان اعمال می کنند.

در مجموع، یافته های این پژوهش نشان می دهد که ماکیاولیانیسم در شخصیت رابرت پول تنها یک ویژگی روان شناختی نیست، بلکه سازوکاری بزه زا است که از طریق عقلانیت ابزاری، بهره برداری از اعتماد، شناسایی فرصت های مناسب و دستکاری روابط اجتماعی، زمینه ارتکاب بزه های غیرخشونت آمیز را فراهم می آورد. از این رو، مطالعه این سازه شخصیتی می تواند در فهم سازوکارهای پنهان بزه های مبتنی بر فریب، سوءاستفاده از اعتماد، بزه کاری های یقه سفیدی و اشکال نوین انحراف اجتماعی نقش مهمی ایفا کند و زمینه را برای توسعه رویکردهای میان رشته ای میان جرم شناسی، روان شناسی شخصیت و مطالعات ادبی فراهم سازد.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Hamidreza Danesh Nari <https://orcid.org/0000-0003-2676-0422>

Abolfazl Parvin <https://orcid.org/0009-0001-0450-5722>

منابع

- امامی، طاهره و دیگران (۱۳۸۳). علایم اختلال شخصیت در میان دختران جوان، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره دوم، شماره دوم.
- بنی‌مهد، بهمن، موسوی کاشی، زهره و صفری، زهرا (۱۳۹۷). ماکیاولیسم و اثربخشی فردی حسابرس، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال هفتم، شماره بیست و ششم.
- بقولی، حسین و دیگران (۱۴۰۳). بررسی مبانی و اصول اختلال شخصیت مرزی، فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، دوره ششم، شماره چهارم.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۴۰۲). کلیات جرم‌شناسی، چاپ دوم، تهران، نشر نگاه معاصر.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۹۸). درآمدی بر جرم‌شناسی، چاپ سوم، تهران، انتشارات سمت.
- رایجیان اصلی، مهرداد، و فلاحیان، پرنیان. (۱۴۰۳). تأثیر فضای مجازی در گسترش جرم یقه‌صورتی‌ها. فقه و حقوق نوین، ۵(۱۹).
- رحیمی‌نژاد، اسماعیل، آقایی، مهدی، و قلی‌پور، غلامرضا. (۱۳۹۴). نظریه خنثی‌سازی جرم و ارتباط آن با عدالت ترمیمی. پژوهش حقوق کیفری، ۱۱(۱)، ۹۳-۱۱۶.
- رضوانیان، قدسیه و غفوری، سادات (۱۳۹۴). تبیین شکاف بین سیاست و اخلاق بر مبنای نظریه ماکیاولی با بررسی پند و اندرز در داستان شیر و گاو کليلة و دمنه، پژوهشنامه ادبیات تعلیمی، سال هفتم، شماره بیست و پنجم.
- فرنچ، نیکی (۱۴۰۳). سه‌شنبه گذشت، مترجم عطیه غلامی‌نژاد، چاپ اول، تبریز، انتشارات آذریان.
- گسن، ریموند (۱۳۹۶). جرم‌شناسی نظری، ترجمه دکتر مهدی کی‌نیا، چاپ هشتم، تهران، انتشارات مجد.
- ملکی، حسن (۱۳۸۴). برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)، مشهد، پیام اندیشه.
- معروفی، یحیی و یوسف‌زاده، محمدرضا (۱۳۸۸). تحلیل محتوا در علوم انسانی، همدان، سپهر دانش.

مومنی راد، اکبر و دیگران (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج، اندازه گیری تربیتی، سال چهارم، شماره چهارده.

میرخلیلی، سید محمود و موحدی، مهرداد (۱۴۰۴). نگاهی به جرایم یقه سفیدان از دیدگاه جرم شناسی آسیب اجتماعی محور، دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق کیفری و جرم شناسی.

میرزازاده، سید محمد مهدی و سرگزی، سبحان (۱۴۰۴). رابطه سه گانه های تاریک شخصیت و گرایش به اعتیاد جنسی در نوجوانان، تحقیقات راهبردی در تعلیم و آموزش و پرورش، سال سوم، شماره شصت و سوم.

نجفی توانا، علی (۱۴۰۲). جرم شناسی، چاپ سوم، مشهد، انتشارات آوای حکمت.

References

- Benenti, M. (2024). Rafe McGregor, Critical Criminology and Literary Criticism. *Rivista di estetica*, 86, 218-219. <https://doi.org/10.4000/1387c>
- Bryant, E., Schimke, B., Nyseth Brehm, H., & Uggen, C. (2017). Techniques of neutralization and identity work among accused genocide perpetrators. *Social Problems*.
- Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.
- Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (1986). *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*. New York, NY: Springer-Verlag.
- Eagleton, T. (2008). *Literary theory: An introduction* (2nd ed.). Oxford, UK: Blackwell.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Garden City, NY: Doubleday.

Hare, R. D. (2003). Manual for the revised psychopathy checklist (2nd ed.). Multi-Health Systems.

Hsiu-Fang, Hsieh & Shannon, Sarah. E. (2005). Three Approaches To Qualitative Content Analysis. Qualitative Health Research. November.

Jakobwitz, S., & Egan, V. (2006). The dark triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 331–339.

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior*. New York: Guilford Press.

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 679–682.

Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). Sage Publications.

Mayring, Philip (2000). Qualitative content analysis. *Qualitative Social Research* Volume1. No2.

Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Klagenfurt.

Miller, J. D., Hyatt, C. S., Maples-Keller, J. L., Carter, N. T., & Lynam, D. R. (2017). Psychopathy and Machiavellianism: A distinction without a difference? *Journal of Personality*, 85(4), 439–453.

Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556–563.

Rauthmann, J. F. (2012). Toward multifaceted Machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 345–349.

- Rauthmann, J. F., & Will, T. (2011). Proposing a multidimensional Machiavellianism. *Social Behavior and Personality*, 39(3), 391–404.
- Sutherland, E. H. (1949). *White Collar Crime*. New York: Dryden Press.
- Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664-670.
- Volmer, J., Koch, I. K., & Göritz, A. S. (2021). The bright and dark sides of leaders' Dark Triad traits. *Journal of Business Ethics*, 172, 417–434.
- Wellek, R., & Warren, A. (1956). *Theory of literature* (1st ed.). New York, NY: Harcourt, Brace & World.
- Young, J. (2011). *The criminological imagination*. Cambridge, UK: Polity Press.

Translated References into English

- Baghouli, H., et al. (2024). Investigating the fundamentals and principles of borderline personality disorder. *A New Approach to Children's Education Quarterly*, 6(4). [In Persian]
- Banimahd, B., Mousavi Kashi, Z., & Safari, Z. (2018). Machiavellianism and individual auditor effectiveness. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 7(26). [In Persian]
- Emami, T., et al. (2004). Symptoms of personality disorders among young girls. *Women in Development and Politics (Women's Research)*, 2(2). [In Persian]
- French, N. (2024). *Tuesday's gone* (A. Gholaminezhad, Trans.; 1st ed.). Azarbayan Publications. [In Persian]
- Gassin, R. (2017). *Theoretical criminology* (M. Keynia, Trans.; 8th ed.). Majd Publications. [In Persian]

- Maleki, H. (2005). Curriculum planning: A practical guide. Payam-e Andisheh Publications. [In Persian]
- Maroufi, Y., & Yousefzadeh, M. R. (2009). Content analysis in the humanities. Sepehr-e Danesh Publications. [In Persian]
- Mir-Khalili, S. M., & Movahedi, M. (2025). A study of white-collar crimes from the perspective of social harm-oriented criminology. Biannual Journal of Research and Development in Criminal Law and Criminology. [In Persian]
- Mirzazadeh, S. M. M., & Sargazi, S. (2025). The relationship between the dark triad of personality and the tendency toward sexual addiction in adolescents. Strategic Research in Education and Training, 3(63). [In Persian]
- Momeni Rad, A., et al. (2013). Qualitative content analysis in research methodology: Nature, stages, and validity of results. Educational Measurement, 4(14). [In Persian]
- Najafi Tavana, A. (2023). Criminology (3rd ed.). Avay-e Hekmat Publications. [In Persian]
- Rahiminejad, E., Aghayari, M., & Gholipour, G. (2015). Techniques of neutralization theory and its relationship with restorative justice. Criminal Law Research, (11), 93–116. [In Persian]
- Rayejian Asli, M. (2019). An introduction to criminology (3rd ed.). SAMT Publications. [In Persian]
- Rayejian Asli, M. (2023). General principles of criminology (2nd ed.). Negah-e Moaser Publications. [In Persian]
- Rayejian Asli, M., & Falahian, P. (2024). The impact of cyberspace on the expansion of pink-collar crime. Modern Fiqh and Law, 5(19). [In Persian]

Rezvanian, G., & Ghafouri, S. (2015). Explaining the gap between politics and ethics based on Machiavelli's theory through examining moral advice in the story of the Lion and the Ox in Kelileh va Demneh. *Journal of Didactic Literature*, 7(25). [In Persian]

استناد به این مقاله: دانش ناری، حمیدرضا، و پروین، ابوالفضل. (۱۴۰۵). تحلیل جرم‌شناختی رمان سه شنبه گذشت بر اساس مؤلفه‌های ماکیاویلیانیسم. *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۵۵(۱۴)، ۱۶۳-۲۰۴. <https://doi.org/10.22054/jclr.2026.92107.2864>

Criminal Law Research is licensed under a Creative Commons NonCommercial 4.0 International License.